

1516.

FINLANDSSVENSKA DRAG I DAGENS FINLANDSSVENSKT
TIDNINGSPRÅK

Pro gradu -avhandling
i nordisk filologi
vid Jyväskylä universitet
Hösten 1998
Tiina Heikkilä

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistiska fakulteten	Institutionen för nordiska språk
Författare Heikkilä Tiina Susanna	
Titel Finlandssvenska drag i dagens finlandssvenskt tidningsspråk	
Ämne nordisk filologi	Typ av avhandling pro gradu
Avhandlingen färdig höstterminen 1998	Antalet sidor 81
<p>Sammandrag</p> <p>Syftet med denna pro gradu -avhandling är att studera finlandssvenska tidningar och ta reda på hurdana finlandssvenska drag de innehåller. Undersökningsmaterialet består av tre olika tidningar, en rikstidning och två regionala tidningar. I tidningar studeras finlandismer samt finlandssvenska drag som avviker från det allmänsvenska språkbruket. Materialet är utgivet i maj och juni 1998. Det totala antalet sidor ur tidningarna är 108 samt 36 ledare. I materialet undersöks stilarter ledare, sportsidor, lokala- eller inrikesnyheter och kultursidor.</p> <p>Metoden i den föreliggande undersökningen är både kvalitativ och kvantitativ. Den kvalitativa delen består av analysering av de finlandssvenska dragen som finns i materialet samt jämförelser med skillnader mellan finlandssvenskan och rikssvenskan. Hur finlandssvenska drag avviker sig från rikssvenskan diskuteras också. Den kvantitativa analysen innebär att jag räknar samtliga påfallande fenomen och jämför dem med frekvensen i rikssvenska med hjälp av källlitteratur. Jämförelse mellan olika tidningar genomförs också.</p> <p>Resultaten är att regionala tidningar innebär mer finlandssvenska drag än rikstidningen. De påhittade fall var t ex etablerade finlandismer, statistiska finlandismer eller översättningslån. Ord som förekom i materialet kunde också ha olika betydelser i finlandssvenskan och i rikssvenskan. Finlandssvenska drag är vanligare inom ordförrådet än i grammatiken.</p>	
Uppslagsord finlandism, fennicism, finlandssvenska, tidningsspråk	
Bibliotek/Förvaringsplats Aallon kirjasto	
Övriga uppgifter	

INNEHÅLL

1 INLEDNING	1
2 FINLANDSSVENSKA - VAD ÄR DET?	6
2.1 Språksituationen i Finland	6
2.2 Finlandssvenska - rikssvenska	8
2.3 Finlandssvenska normer	11
2.4 Finlandismer	14
3 FINLANDSSVENSK SPRÅKVÅRD	17
3.1 Språkvård	17
3.2 Språk och medier	21
4 TVÅ SPRÅK I KONTAKT	24
4.1 Interferens	24
4.2 Kodväxling	25
4.3 Ordlån, översättningslån och betydelselån	26
5 LEXIKALISKA DRAG	28
5.1 Ord som förekommer enbart i Finland	29
5.1.1 Ord för specifikt finländska företeelser	29
5.1.2 Ord för luckor i ordförrådet	30
5.1.3 Ord med en sverigesvensk motsvarighet	31
5.1.4 Ord som tillhör slang eller är vardagliga	35
5.1.5 Översättningslån	36
5.2 Samma ord förekommer både i Finland och i Sverige	39
5.2.1 Samma ord med normalt helt eller delvis annan denotativ betydelse .	39
5.2.2 Samma ord med normalt andra eller inga konnotationer i finlandssvenska	41
5.2.3 Samma ord mindre frekvent eller helt främmande i sverigesvenskan	42
5.2.4 Samma ord ålderdomligt i Sverige	44

6 GRAMMATISKA DRAG	47
6.1 Morfologiska företeelser	47
6.2 Syntax	52
6.2.1 Satsadverbial och ordföljd	52
6.2.2 Tidsuttryck	59
6.2.3 Genitivfraser	62
6.2.4 Prepositionsbruk	66
6.2.5 Tempus och modalitet	67
7 DISKUSSION OCH SLUTSATSER	71
8 SAMMANDRAG	74
LITTERATUR	76

FÖRTECKNING ÖVER TABELLER

Tabell 1 Antalet fraser på <i>basen av</i> och <i>på basis av</i>	43
Tabell 2 Antalet olika böjningsformerna av ordet <i>människa</i>	49
Tabell 3 Antalet <i>mer</i> och <i>mera</i> i materialet	50
Tabell 4 Antalet olika böjningsformerna av verget <i>besluta</i>	51
Tabell 5 Fördelning av placering av satsadverbialet <i>igen</i>	54
Tabell 6 Fördelning av placering av satsadverbialet <i>nog</i>	57
Tabell 7 Antalet <i>senaste</i> vid tidsuttryck i materialet	60

1 INLEDNING

I finlandssvenskan finns det speciella särdrag som avviker från det allmänsvenska språkbruket och särskilt under det senaste årtiondet har finlandssvenskan varit en mycket populärt diskussionsämne inom språkforskare och i offentligheten. I finlandssvenskan kan man t ex använda olika ord som inte används i Sverige och detta kan orsaka tveksamheter mellan en finlandssvensk och en rikssvensk. Man kan vara oenig om huruvida vi borde sitta vid pulpet eller skolbänk, åka med motorkälke eller snöskoter. Finlandssvenskan har hela tiden blivit mer och mer påverkad av finskan och därför är det möjligt att svenskan i Finland avlägsnar sig allt mer från svenskan i Sverige.

En aktuell fråga är om man noggrant borde följa rikssvenska språknormer eller om finlandssvenskan borde ha sina egna normer och betraktas till och med som ett eget språk. Eftersom finlandismer, särfinlandssvenska drag, tränger sig i det finlandssvenska språkbruket väcker det diskussioner om i vilken mån de kan accepteras. Ända från sekelskiftet har man emellertid följt den rikssvenska språknormen och språkvårdarnas uppgift är att se till att detta förvekligas. Språkvården kan påverka på officiella nivån, men i sista hand är det språkbrukarna som bestämmer hur man använder språket.

Finlandssvenskan har en nära relation å ena sidan med sverigesvenskan och å andra sidan med finskan. Språkforskarna har ställt frågan vad är finlandssvenskan egentligen? Den mest påfallande egenskapen hos finlandssvenskan är uttalet som avviker från rikssvenskan. I skriftspråket är variationerna inte så synliga fast i finlandssvenska texter förekommer det nog drag som är karakteristiska bara för finlandssvenskan och inte nödvändigtvis förståeliga för rikssvenskar.

Syftet med denna avhandling är att ta reda på hurdana finlandssvenska drag dagens finlandssvenska tidningar innehåller. Jag koncentrerar alltså enbart på skrivet språk och talspråket skall lämnas helt obeaktade i detta arbete. Jag skall leta efter finlandismer, drag som är typiska för finlandssvenska, och jag skall diskutera hur de avviker från eller strider mot den allmänsvenska normen. Ett annat syfte är alltså att redogöra skillnader mellan finlandssvenska och rikssvenska, ordens och frasens betydelser och deras olika användningar. I vissa fall där det är möjligt och ändamålsenligt skall också frekvensen

diskuteras. Min hypotes är att jag skall hitta mer finlandssvenska drag i regionala tidningar än i rikstidningen.

Orsaken till att jag valt tidningar som mitt forskningsmaterial är att mediespråket reflekterar det språk som används i samhället och det som står i tidningar kan lätt accepteras av läsare som korrekt språk. Man kan alltså anta att finlandssvenska tidningar innebär företeelser som avviker från eller är främmande i sverigesvenskan.

Forskningsmaterialet består av tre finlandssvenska tidningar, Hufvudsstadsbladet (förk Hbl), Vasabladet (förk Vbl) och Åbo Underrättelser (förk ÅU). Materialet är utgivet i maj och juni 1998. Tidningarna ska inte studeras från första till sista sidan utan vissa typer av tidningsartiklar ingår i undersökningen. I tidningarna ska studeras ledare, sportartiklar, inrikes/lokala nyheter samt kultursidor. Från varje tidning ska tas med en sida av varje typ samt en ledare. All tidningstext på sidorna undersöks inte d v s om det finns annonser eller reklam eller dylikt som inte kan kategoriseras som den typen av text som studeras på den sidan skall de utelämnas. De tidningsnummer som ingår i undersökningen är följande:

Hufvudstadsbladet: 23 maj - 3 juni = 36 sidor + 12 ledare

Vasabladet 12 maj - 26 maj (ej 22 maj) = 36 sidor + 12 ledare

Åbo Underrättelser 5 maj - 21 maj (ej 8 maj och 22 maj) = 36 sidor + 12 ledare

Totalt 108 sidor + 36 ledare

Här kan det påpekas att Hufvudstadsbladet utkommer varje dag, Vasabladet utkommer varje dag utom på måndag och Åbo Underrättelser utkommer från tisdag till lördag. De här tidningarna valdes till forskningsmaterialet eftersom de kommer ut i olika delar av landet. Undersökningen är emellertid av begränsad omfattning och gör därmed inte anspråk på att beskriva finlandssvenskt språkbruk generellt, eller inte ens finlandssvenskt tidningsspråk. Materialet består ju av bara tre olika tidningar.

Ytterligare kan det påpekas att antalet textmängder är inte jämn mellan de undersökta tidningarna. Först och främst är tidningarna olika i sin storlek så att Hufvudstadsbladet innehåller mest text, näst största antalet text har Vasabladet och sidorna av Åbo Underrättelserna är allra minsta. Ett begränsade faktum är ytterligare att i

forskningsmaterialet ingår bara vissa textarter och tidningarna utkommer i vissa regioner. Materialet från en sådan här undersökning borde också databehandlas och jämföras med frekvensordböcker. Men även om undersökningen bara kan betraktas som ett stickprov av finlandssvenskt tidningsspråk kan man emellertid se några riktlinjer de finlandssvenska tidningarna innehåller idag.

Mitt arbete med tidningarna inleddes med excerpiering. I den första omgången noterades alla fallen som redan är kända finlandismer. Dessutom antecknade jag ord och uttryck som verkade vara av finländsk ursprung eller på något vis främmande. Min egen bakgrund är rent finsk så jag har använt i min bedömning tidigare undersökningar och konsultation av ordböcker samt källlitteratur. Av min bakgrund kan jag ha både för- och nackdel. Fördelen är att jag känner finländska förhållanden och har studerat svenska som andra språk. Sålunda kan jag dra slutsatser om drag som troligen är beskrivningar av finländska företeelser. Nackdelen är att jag inte kan lita på en intuitiv språkkänsla och dessutom kan jag inte automatiskt analysera vad som känns underligt i rikssvenskt språkbruk.

Jag har delat mitt material huvudsakligen i två delar: lexikon och grammatik. De språkliga nivåer går på lexikaliska, semantiska, syntaktiska och morfologiska nivåer. I gruppering av lexikaliska drag har jag utnyttjat Nikulas (1990, 121) modell. Mestadels är min gruppering den samma, men kapitlar 6.1.5 och 6.2.3 har jag kommit på mig själv för att kunna kategorisera bättre de drag som finns i mitt material. I grammatikdelen har jag däremot använt likadan delning som Liljestrand (1985) gjort i sin undersökning. Att kategorisera ett ord eller en fras i en viss grupp har också varit svårt eftersom i många fall kan ett ord höra till flera grupper. I ett sådant fall har jag placerat ordet i gruppen som tycks vara mest påfallande för ordets egenskaper.

Under arbetets gång har jag sorterat bort fallen som efter analysering inte var finlandssvenska och när jag genomgått materialet på nytt har jag hittat också nya fall som sedan efter analysering avslöjades vara finländska, finlandssvenska eller avvikande från sverigesvenskt språkbruk. Här måste det emellertid påpekas att det finns en risk att några drag kanske har blivit obeaktade, eftersom alla drag inte finns i böcker eller det finns inte

möjlighet att spåra alla möjliga drag som avviker från rikssvenskan. Kontrollmöjligheterna ställer alltså vissa begränsningar till undersökningen. I samtliga fall har jag också konsulterat en rikssvensk svensklärare.

Undersökningen är både kvalitativ och kvantitativ. Jag har tagit med också sådana fall som förekommer bara en gång, eftersom de kan emellertid vara etablerade finlandismer, dock måste man alltid ta hänsyn till möjligheten att ordet är ett tillfällighetsord eller individuellt betingat. Fallen som kan ha bedömts som rena fel, tryckfel eller liknande har jag lämnat obeaktade. I vissa fall har det emellertid varit svårt att analysera om det är fråga om ett tryckfel. Då har jag försökt analysera fallet på något vis. I materialet har jag studerat typiska finlandssvenska drag i lexikon och på grammatisk nivå. Dessutom har jag analyserat betydelsenyanser, avvikelser och frekvens då det har varit möjligt. Kvantifiering har emellertid varit besvärlig och i många fall har det inte ens varit meningsfullt. Skillnader mellan språkbruket i finlandssvenskan och sverigesvenskan har jag studerat i enskilda ord, delar av ord, ordkombinationer samt fras.

Efter inledningskapitlet följer kapitel 2 som ger en blick i den finlandssvenska språksituationen i Finland. Kapitlet skall redogöra kort om finlandssvenskans historia från sekelskiftet. Ytterligare diskuteras språkets ställning i Finland i dag, vad det står i lagen och hur framtiden ser ut för finlandssvenskarna. Sedan diskuterar jag relationen mellan finlandssvenskan och rikssvenskan samt redogör olika termer om ämnet. I det följande kapitlet redogörs karakteristiska egenskaper hos finlandssvenska.

I teoridelen fortsätter jag med att berätta om finlandssvenska språkvården och hur språket och massmedier är förknippade med varandra. Kapitlet 4 redogör ytterligare företeelser inom ett samhälle där två språk lever sida vid sida. Syftet i kapitlet är att förklara hur språken kan inverka varandra.

Redovisningen av analysen tas upp i kapitlar 6 och 7. Kapitlet 6 behandlar lexikaliska företeelser och grammatiska drag skall behandlas i kapitlet 7. Huvudsakligen skall lexikaliska drag i materialet grupperas enligt principen att ordet förekommer bara i Finland eller ordet är känt både i Finland och i Sverige. Analysproceduren presenterar jag med hjälp

av exempel från materialet och i vissa fall använder jag också tabeller för att presenteringen skulle vara tydligare. Detta gäller speciellt grammatikdelen där jämförelsen i frekvensen kan vara mer meningsfull än i lexikon.

2 FINLANDSSVENSKA - VAD ÄR DET?

2.1 Språksituationen i Finland

Då Finland år 1809 skilde sig från Sverige, hade landet en betydande svensk minoritet och det svenska språket var ämbets- och bildningsspråk i landet. Under 1800-talet ändrades förhållandena, då ett finskt kulturspråk skapades och som så småningom blev landets första språk. Då Finland blev självständigt var den svenska folkgruppen fortfarande så numerärt och betydande att svenskan fick nationalspråks ställning i regeringsformen. Svenskans position som landets andra officiella språk står ännu idag i grundlagen. (Ahlbäck 1956, 1).

A. O. Freudenthal var den förste som tog upp i ett språkvårdande syfte de särdrag som fanns i den svenska som brukades i Finland år 1867. Det fanns ingen lärostol för nordisk filologi vid universitetet på den tiden och Freudenthal var bekymrad över hur det ska gå för svenskan i Finland. Freudenthals tankar bar frukt när det inrättades en professur i svenska språket 1877. Han var emellertid inte den enda som vid den tiden uppmärksammade särdrag i svenskan i Finland. (Solstrand-Pipping 1993, 3-4).

Hugo Bergroths insats i finlandssvenskan är välkänd. Hans verk *Finlandssvenska* som kom ut 1917 är fortfarande en av de viktigaste utredningarna inom detta område. Hugo Bergroth var också den som gav vårt svenska provingsspråk dess namn finlandssvenska och behandlade dess förhållande till den svenska språknormen i Sverige. Svenskan i Finland följer fortfarande de riktlinjer som Bergroth drog upp, nämligen att finlandssvenskan skall följa den sverigesvenska språknormen, oavsett vissa uttalsdrag. De flesta litteratur som handlar finlandssvenskan och har kommit ut från Bergroth framåt, har ett praktiskt-språkvårdande syfte. Trots att det finns några undersökningar som har ett historiskt grepp på ämnet, saknar vi fortfarande en grundlig framställning av finlandssvenskans historia. Helhetsbilden av finlandssvenskan skulle bli mera omfattande om uppfattning om historiska rötter var fullständigare. (Solstrand-Pipping 1993, 4).

Det är alltså klart att man både i Finland och i Sverige redan tidigt har varit medveten om skillnaderna mellan svenskan i Finland och svenskan i Sverige. Redan vid mitten av 1750-talet påpekades skillnaderna i accentförhållanden, trots att det var först på 1880-talet då

insikten blev allmän. Att det inte bara var språkmännen som intresserade sig om skillnaderna kommer fram bl a i Runebergs *Fänrik Ståls sägner II*, där en anonym anmälare i Sverige talar om “den finska dialekten af vårt språk”. De tidiga grammatikböckerna om svenskan som är utgivna i Finland är till stor del skrivna ohämmat av sverigesvenska förlagor. De ger alltså inte en så omfattande bild av särfinlandssvenska drag, speciellt när man tänker på lexikon. I de finsk-svenska och svensk-finska ordböcker som är sammanställda i Finland på 1800-talet har syftet primärt varit det finska språkets utveckling och berikande, men de erbjuder ett rikligt material beträffande det särfinlandssvenska ordförrådet under 1800-talet. (Solstrand-Pipping 1993, 5-7).

Bergroth drar upp i sitt verk *Finlandssvenska* de riktlinjer för språkvården i Finland som gäller även i dag. Enligt honom är en av språkvårdens viktigaste uppgifter att se till att finlandssvenskan inte fjärrar sig alltför mycket från sverigesvenskan. Finlandssvenskans status som kulturspråk och kommunikationsmedel inom Norden skulle äventyras, om den fick utvecklas fritt utan vård. Med detsamma skulle också grunden för den finlandssvenska befolkningen existens vackla. (Ivars 1991, 3).

Svenskans ställning som det andra nationalspråket i Finland garanteras i grundlagen (regeringsformen från 1919). Alla har alltså rättighet att använda sitt eget språk, finska eller svenska, t ex inför domstol och andra myndigheter. Dessutom ger språklagen från 1922 precisare och klarare anvisningar om hur tvåspråkigheten skall se ut inom staten och kommunerna. Att kommunen skulle vara en- eller tvåspråkig måste den fylla vissa krav. I lagen står det att om hela befolkningen i en kommun har samma språk som modersmål är kommunen enspråkig. Om minoritetens andel är minst 8 procent eller minst 3000 personer är kommunen i så fall tvåspråkig. Sedan om minoritetens andel i en tvåspråkig kommun faller under 6 procent eller mindre eller antalet personer är färre än 3000 blir kommunen enspråkig. (Svenskt i Finland 1997, 5-6).

Nuförtiden är finlandssvenskarnas antal ungefär 6 procent av Finlands befolkning. Majoriteten (290 000 av 300 000) bor i svensk- eller tvåspråkiga kommuner. 150 000 bor i svenska kommuner eller i tvåspråkiga kommuner där svenskan är majoritetens språk. 45 000 bor i praktiskt taget helt svenska kommuner. (Bagerstam 1986, 59-60). Under perioden 1940 - 1988 har den svenska befolkningen minskat med cirka 55 000 personer.

Samtidigt som finlandssvenskarnas antal minskar ökar antalet tvåspråkiga finlandssvenskar. Den växande tvåspråkigheten upplevs inom svenskspråkiga kretsar som ett hot mot svenskan. (Brunell 1991, 50; Geber 1991, 61; Herberts 1991, 4). Dessutom är finlandssvenskarnas åldersstruktur sådan, att åldersgruppen över 70 år är "överrepresenterade" och inom yngre generationen ökar antalet tvåspråkiga. Sålunda kan det förutspås att antalet finlandssvenskar minskar också i framtiden (Melin 1983, 126).

Fast man kan sja en långsam minskning av antalet finlandssvenskar, anser man att den svenskspråkiga befolkningen i Finland har ljusare framtid framför sig än för några decennier sedan. Finlandssvenskarna föder fler barn än vad hela befolkningen gör och allt fler barn i tvåspråkiga äktenskap registreras som svenskspråkiga och ytterligare går de i svensk skola. Dessutom har emigrationen till Sverige nästan upphört. Man det är svårt att förutspå, hur svenskspråkiga barn i vuxen ålder skall förhålla sig till den finlandssvenska traditionen. Dessutom påverkar samhällsklimatet och den allmänna inställningen till svenskan som det andra nationalspråket t ex hur de tvåspråkiga kommunerna kommer att identifiera sig. I praktiken i dag är det ofta så att möjligheterna att använda svenska med förvaltningen är begränsade på grund av bristande språkkunskaper och i vissa fall också på bristande motivation. Faktum är att den allmänna inställningen till värdet av svenskan som en del av hela nationens identitet blir avgörande . Numera tycks det emellertid vara så att klimatet är i allmänhet positiv. (Svenskt i Finland 1997, 17).

2.2 Finlandssvenska - rikssvenska

Idag diskuterar man mycket finlandssvenskan, men vad betyder begreppet egentligen? Finlandssvenskan är inte ett eget språk utan den variant av det svenska riksspråket som talas och skrivs i Finland (Solstrand-Pipping 1993, 3). Den utgör inte någon enhetlig språkform, utan är uppdelad på olika dialekter och varierar beroende på situationen och användaren, men allt sådant hör till språkets natur (Reuter 1993, 11).

Man har diskuterat om finlandssvenskans ställning i förhållande till riksspråket i Sverige i närmare hundra år. Många nordister både i Finland och i Sverige betraktar finlandssvenskan som en regional variant av det svenska riksspråket. Men finlandssvenskan har idag en

mängd säregenheter, som gör dess status som regionalt riksspråk oklar. Diskussionen har pågått livligt under de senaste tio åren. Den har varit starkt emotionellt färgad, den gäller ju inte bara språk utan också identitet. Tanken om ett självständigt språk har kommit upp då och då, men bland nordisterna i Finland har den inte nått någon större entusiasm. (Ivars 1991, 3-4).

Oksaar (1990, 11-18) påminner att när man funderar över om ett språk är självständigt eller inte, måste man känna till de kriterier som ett självständigt språk bör fylla. Lingvistiska kriterier, alltså det språkliga avståndet mellan två varieteter, är en sak som är avgörande för bedömningen. En annan sak som man måste ta hänsyn till är icke-lingvistiska kriterier, alltså politiska, sociolingvistiska, psykolingvistiska eller pragmatiska kriterier. I praktiken utgör alla dessa kriterier tillsammans bedömningen om språkets status. Om man tittar på olika kriterier var för sig, är det lätt att hitta synpunkter som stöder en eller annan åsikt.

De som tycker att finlandssvenskan borde betraktas som ett självständigt språk, baserar sina påståenden på lingvistiska faktorer, alltså skillnaderna i ordförråd och uttal mellan Sverige och Finland. Man kan ändå hitta många likheter i de lingvistiska faktorerna. Normerna för stavningen och böjningen är samma i finlandssvenskan som i sverigesvenskan. Också syntaxen och ordförrådet, trots avvikelser, är i stort sett likadana. Det som skiljer sig mest från sverigesvenskan är uttalet. När man tänker på andra kriterier på ett självständigt språk, uppfyller finlandssvenskan såväl de politiska som de sociokulturella kriterierna. Sedan 1809 talas och skrivs finlandssvenskan i ett annat land som har en annan kultur- och samhällsutveckling än den svenska. (Ivars 1991, 4-5).

Det är just de sociokulturella faktorerna som har varit en av utgångspunkterna i diskussionen om finlandssvenskans status. Men trots att utvecklingen har pågått i skilda länder, har det lingvistiska avståndet inte ökat avsevärt. Finlandssvenskan påverkas inte heller bara av finskan utan också av svenskan i Sverige. I framtiden kommer de politiska faktorerna snarare att ha en förenande än en särskiljande inverkan på språkutvecklingen, bl a genom den gemensamma svenska översättningen av EU:s regelverk. (Ivars 1991, 5).

Språk lever och utvecklas och eftersom vi här i Finland lever i en annan sociokulturell kontext än svenskarna i Sverige, är det naturligt att utvecklingen ofta går i olika riktningar.

Språkbrukarna, språkvårdarna och forskarna har här en stor roll. De kan för deras egen del påverka finlandssvenskans ställning i framtiden. (Solstrand-Pipping 1993, 8-9). Den svenskspråkiga skolan utgör en viktig del i den finlandssvenska institutionella kulturautomin och är en av de främsta förutsättningarna för svenska språkets och den finlandssvenska befolkningsgruppens fortbestånd i landet (Brunell 1992, 109).

Finlandssvenskan är emellertid ett minoritetsspråk och detta innebär att i det offentliga språket uppstår det hela tiden nya fennicismmer (främst betydelse- och översättningslån). I Sverige får svenskan också inflytelse från provinsialism, men där har antalet minskat i takt, på grund av rörligheten i samhället. Skillnaderna mellan provinsialismer i Finland och i Sverige är alltså både kvalitativa och kvantitativa. (Melin-Köpilä 1996, 30).

Redan vid sekelskiftet var man medveten om finlandssvenskans särställning. På 80-talet ökte diskussionen betydligt och finlandssvenskan diskuterades livligt inom olika sammanhang. Dahlstedt (1980, 114) anser, att man måste utvärdera om finlandssvenskan och rikssvenskan oförtydligt fungerar som ett språk. Om skillnaderna först och främst i det officiella språket, framför allt ordförrådet, eller översättningslån från finskan till finlandssvenskan orsakar, att finlandssvenskan och rikssvenskan måste betraktas som två i politisk mening skilda språk, vad kan man då göra? Enligt Dahlstedt borde man hitta lösningar och svar för att förhindra de här språkets särgående utveckling.

Inom diskussionen om olika termer av språket uppstår det lätt oklarheter, vilken status och mening man vill ge åt språket. Westman (1992, 21-22) representerar termer närspråk, standardspråk och regionalspråk. En typisk form av närspråk är talat språk och med standardspråk hänvisas det till skriftspråket. Däremot regionalspråk kan vara antingen talat eller skrivet språk. Vid olika tidpunkter har attityderna mot språkarnas betydelse varierat, men den allmänna attityden har ändå varit, att standardspråket är det viktigaste och regionalspråk har inte så stor roll. Westman anser, att det bästa är att pendla mellan dem i olika situationer. Det är onödigt att försöka välja antingen det ena eller det andra eller försöka hitta balansen mellan språkformerna.

Finlandssvenskan kan diskuteras i termer finlandssvenska, finlandssvenskt rikspråk/högsspråk/ standardspråk/ språkbruk och svenskt språkbruk i Finland. I samband med

svenskan i Sverige förekommer det t ex termer rikssvenska och sverigesvenska. Reuter (1986, 237) anser att termerna sverigesvenska och finlandssvenskt språkbruk motsvarar bäst varandra och är också bäst användbara. Sverigesvenska är en mera adekvat fackterm än rikssvenska, dessutom har termen visat sig vara mera gångbar i Sverige. Finlandssvenska och finlandssvenskt riksspråk är ganska motsvarande termer. De ger en något snävare bild av betydelsen, nämligen att finlandssvenskan vore ett särskilt självständigt språk. Finlandssvenskt språkbruk är däremot bredare term och anger att finlandssvenskan har några språkliga drag som är accepterade som typiskt för finlandssvenskan, dessutom termen beskriver bättre vad det handlar om. En ännu vidare termen är svenskt språkbruk i Finland, som betyder, att svenskan används i Finland också av finskspråkiga.

Ordet rikssvenska har olika betydelser i Finland och i Sverige. I Sverige syftar ordet på svenskt riksspråk/ standardspråk, d v s på den överregionala normen i Sverige. I Finland har ordet närmast samma betydelse som sverigesvenska som också innebär de regionala standardspråken. (Melin 1990, 11-12). Nikula (1988, 371) använder termen rikssvenska i betydelsen rikssvenskt standardspråk, och hon jämför detta med termen finlandssvenskan (eller finlandssvenskt standardspråk). Begreppet riksspråk är alltså inte helt entydigt, för det används också om en svenska som inkluderar regionala variationer (Melin 1990, 13). Nordstedts stora svenska ordbok definierar riksspråk som följs: "språkform utan (alltför utpräglade) dialektala inslag, som är normgivande för ett land".

Termerna högsvenska och standadspråk kan också definieras här. Båda väcker associationer om ett språk som är perfekt, felfritt och fritt från provinsialismer. Reuter föredrar emellertid termerna svenskt standardspråk/ riksspråk. Allmänsvensk är en användbar term när man vill syfta till ett ord eller ett uttryck som är gångbart både i Finland och i Sverige. (Reuter 1986, 237-238).

2.3 Finlandssvenska normer

Det som är märkbart i svenskan i Finland är det så kallade öppna systemet. Många finlandssvenskar växlar mellan finska och svenska och blandar in många finska ord och uttryck i sitt svenska språk, både som direkta lån och som mer eller mindre tillfälliga

översättningslån. För dem är det helt naturligt och det finns knappast någon fast gräns för vad som kan lånas in. (Reuter 1993, 11).

Även om vi försöker skriva listor över finlandismerna, de särfinlandssvenska dragen, kommer de aldrig att vara kompletta, eftersom de inte utgör någon sluten grupp. T ex finlandismer som först kan ses som fel, sprider sig så småningom och blir mer etablerade. (Reuter 1993, 11). Det finns naturligtvis finlandssvenska språkdrag som är gemensamma för de flesta finlandssvenska språkbrukarna, ett s k slutet system. Det slutna systemet kan ses som en inofficiell norm. Den innehåller sådana språkliga drag som är gemensamma för nästan alla som talar finlandssvenska, bl a centrala finlandssvenska uttalsdrag, ett mindre antal morfologiska och syntaktiska drag samt många ord och fasta uttryck. (Reuter 1987, 4).

Samhället och språket har regler, konventioner eller normer som ger oss ramar inom vilka vi kan leva. Utan gemensamma normer bildas det inte någon grupp eller något språk. Normer, de medvetna eller omedvetna sociala konventionerna, är alltså nödvändiga i ett samhälle. (Teleman 1979, 13-16). Normer kan emellertid betraktas som rådgivande inte som fjättrande elementer inom språket.

Ett språk är ett normsystem som reglerar sambandet mellan innehåll och uttryck. Om vi har tillgång till samma språk, m a o till samma system av språkliga normer, kan vi förstå varandra. Dessa normer inskränker kanske vår frihet att uttrycka oss, men ger samtidigt byggstenar till tänkande och meddelelse och vi kan koncentrera oss på det väsentliga, på det vi vill säga. Språknormerna är liksom andra normer självklara för människor. Man följer dem utan att vara medveten om deras existens och blir lättast medveten om dem när någon inte tillämpar dem som vi väntat. (Teleman 1979, 17-18).

När man diskuterar normerna måste man ta hänsyn till att vid sidan av gemensamma språknormer har varje individ sin egen norm och varje norm innefattar i sin tur ett komplicerat variationsmönster. I språknormen för svenskan såväl i Sverige som i Finland måste alltså finnas rum för variation. Regionala särdrag kan förekomma inom ramen för den gemensamma normen. (Reuter 1989, 5). Nikula (1988, 371-372) emellertid påpekar, att en norm alltid gäller en grupp. En enskild kan införa en norm, men för att normen ska

efterlevas måste den besitta både auktoritet och makt, då den stora allmänheten följer inte nödvändigtvis varje enskild norm. Dessutom utgör förekomsten av regler förutsättningen för en norm. .

Normbegreppet är ett centralt diskussionsämne inom språkvården. Det svenska språkbruket i Finland har ofta kommit i konflikt med den norm som utvecklats och kodifierats i Sverige. Huvudprincipen har sedan slutet av 1800-talet varit att finlandssvenskan skall följa svenskan i Sverige, men den skall också ge rum för vissa finlandssvenska drag i tal och skrift. Åsikterna om olika finlandismernas användning och status har emellertid gått kraftigt isär. Allmänt kan man säga att man idag har en liberalare inställning till finlandismer än tidigare, men samtidigt håller man sig avvisande till finsk interferens. (Melin-Köpilä 1996, 17).

Diskussionen omkring finlandssvenskan gäller hur man skall ställa sig till finlandssvenska språkdrag. Åsikterna och speciellt gradskillnaderna har växlat genom tiderna och mellan personerna. Diskussioner i tidningarna har varit livliga. (Melin-Köpilä 1996, 19). En sak i sig är också förhållandet mellan norm och bruk. Bertil Molde (1982, 5, 17) ställer en fråga: "Vem är den som egentligen råder över språket?" Han betonar att det inte är språkvårdarna med sina normer, utan snarare språkbrukarna som beslutar hur språket skall se ut. Blå politiker, journalister, lärare och översättare är sådana inflytelserika grupper i samhället, som kan påverka språket.

Minoritetsspråk, så som finlandssvenskan i Finland, har alltid möjligheterna att få stöd av en annan grupp med samma språk. Därför är det viktigt att språket inte utvecklas till ett nytt självständigt språk. Detta har också varit målet av finlandssvenska språkvård. Målet måste emellertid vara medvetet inom språkbrukarna, men man har under olika tider haft olika uppfattningar om det. De normer som formulerats och accepterats har inte bestått oförändrade. Möjligheterna och behov för förändringar av normer uppstår vid sidan av sociala förändringar, både språksystemet och språkbruket genomgår ständigt en förändring och en utveckling. (Laurén 1985, 92, 100).

Finlandssvensk identitet markeras enbart genom språket. Språket är minoritetens symbol och den visas genom färdighet i och användning av svenskan. På grund av detta har det

debatterats om att finlandssvenskan borde ha en egen norm, som skulle vara dels allmänsvensk så att den skulle hjälpa finlandssvenskarna att använda "högsvenska". Men en detaljerad normering av finlandssvenskan skulle mötas av stora praktiska svårigheterna. (Reuter & Tandefelt 1991, 157-158, 163). Problemen kan uppstå när man försöker dra gränser åt normerna. Ska man ta med andra än allmänfinlandssvenska ord och uttryck, eller vilken tyngd man ska ge finlandssvenskan i allmänhet. Men det är dock så att det inte finns sådant som en officiell finlandssvensk norm, utan den officiella normen för svenskan i Finland är den allmänsvenska normen. (Martola 1992, 516-517).

I diskussioner om en finlandssvensk språknorm kan man inte undvika att peka på en officiellt vedertagen ordbok. Svenska Akademiens ordlista är en av dem, men innehåller inte särskilt många finlandismer. Trots att det har ägt rum viss kodifiering av finlandismerna och fennicismerna i de tvåspråkiga ordböcker som utarbetas i Finland, är det på grund av avsaknaden av en vedertagen och kodifierad norm svårt för finlandssvenskarna att ta reda på vilka ord är finlandismer, hur acceptabla de är och vilka de rikssvenska motsvarigheterna är. I praktiken är kommunikationen till slut den sak som utgör hur noggrant man följer normerna. Man ställer in sig på mottagaren och anpassar språket efter situationen. (Melin 1986, 6).

Mikael Reuter är en bland de många som försvarar den åsikt att finlandssvenskan hör till rikssvenskan. Han är i sin artikel i Språkbruk (1997, 4) orolig för finlandssvenskans framtid om den erkänns som ett eget språk. Finskt inflytande skulle bli allt starkare och finlandssvenskan skulle så småningom förlora sin användbarhet utanför landets gränser. Han anser att om vi vill ha någon slags skriven finlandssvensk norm, borde den endast vara en beskrivning av olika finlandismernas gångbarhet och stilvärde i olika sammanhang, och en sådan där lista är i själva verket under arbete på svenska språkbyrån.

2.4 Finlandismer

När man diskuterar om finlandssvenskan kan man inte undvika ordet **finlandism**. Ordet har skiftande betydelser beroende av vem som använder det. Redan Bergroth märkte att termen finlandism inte bara användes i Finland utan förekom också i Sverige, dialektalt, regionalt

eller individuellt. Han använde termen ändå såsom många andra i betydelsen 'om språkdrag som avviker från standardnormen i Sverige'. (Melin 1986, 7). Reuter (1986, 238) anger en definition som är relativt vid och enligt honom adekvat. Finlandism är alltså "ord eller uttryck som används och allmänt accepteras eller känns igen i finlandssvenskt språkbruk men som är sällsynt eller helt okänt i sverigesvenskan, eller som i finlandssvenskt språkbruk används i en annan betydelse än i sverigesvenskan".

Begreppet har redan från Bergroths tid väckt starka känslor och motstridiga reaktioner. Man såg finlandismerna vara klumpiga språkfel eller uttryck för den finska folksjälen. Även idag är termen förbundet med vissa känslor. I vetenskapliga sammanhang och också för övrigt skulle det vara en fördel om forskarna kunde enas om användningen av termen och ta bort de negativa associationerna som hänger ihop med den. (Melin 1986, 7-8).

Christina Melin-Köpilä (1996, 39-41) använder begreppet finlandism som ett slags samlingsbegrepp, som omfattar rent finländska provinsialismer, sådana provinsialismer som förekommer också i Sverige och lån från finskan. Finlandismer innehåller bl a dialektala drag samt russicism och germanismer. De dialektala dragen kommer från östsvenska mål och de sistnämnda från ryskan och tyskan. Arkaismer är sådana finlandismer som inte brukar förekomma i texter som skrivs i Sverige idag med syftning på moderna förhållanden. Till finlandismer hör också finlandssvenska nybildningar och fennicism, som har ett finskt ursprung. Thors (1976, 89) konstaterar att fennicism förmedlas idag ofta av officiella urkunder och andra texter som översatts från finskan. Melin (1986, 8) skriver att om man vill dra någon skillnad mellan en fennicism och en finlandism, avses en fennicism vara mera tillfällig och en finlandism mera etablerat språkdrag. I viss mån kan det emellertid vara onödigt att dra gränsen mellan fennicism och finlandism, därför att det ofta är ytterst svårt. Däremot kan man stöta på finlandism och dess olika kategorisering.

Man kan hitta finlandssvenska särdrag och finlandismer på alla språkliga nivåer, i uttal, morfologi, syntax, lexikon och semantik. När det gäller skrift, kan man hitta dem i lexikon, semantik, fraseologi och syntax. Många finlandismer har element av två eller flera av dessa, de är alltså kombinationer av dem. (Reuter 1987, 4-5).

Enligt Reuter (1987, 6) har medlemmar av den finlandssvenska språkgemenskapen i allmänhet en relativt bra känsla för finlandismernas stilvärde. Kunskaperna om vilka ord och uttryck är begränsade till finlandssvenskan är däremot mindre. Nya finlandismer kommer till finlandssvenskan hela tiden närmast genom översättningslån. Reuter uppdelar finlandismerna i ord och uttryck på fem kategori och bygger sin kategorisering på finlandismernas status och bruklighet. (Reuter 1987, 6). Denna kategorisering är användbar när man vill få veta mera om finlandismernas acceptabilitet och användning.

Till den första kategorin hör officiella ord och uttryck. Med dem menar Reuter främst termer som förekommer i författningar och i andra myndighetsbestämmelser. Dels är finlandismerna ord som är namn på rent finländska företeelser och saknar motsvarigheter i Sverige. Sådana ord är bl a *arbetarinstitut*, *gatuavgift*, *merkonom* och *sjukförsäkringskort*. Dels har ord rikssvenska motsvarigheter, men de kan inte användas för finländska företeelser. Till sådana här ord hör t ex *arbetarskyddsfullmäktig* rsv. *skyddsombud*, *ministerium* rsv. *departement*, *skattebyrå* rsv. *lokal saktemyndighet* och *ämbetsbetyg* rsv. *personbevis*. Det är många gånger svårt att säga i vilken mån ett ord ska betraktas som officiellt. T ex finlandismen *motorkälke* förekommer i lagstiftningen, men ändå är ordet *snöskoter* den term som man troligen använder mest också i finlandssvenskan. (Reuter 1987, 6-7).

Den andra kategorin innehåller relativt etablerade finlandismer. De är av olika skäl så etablerade att de utan större begränsningar används i nästan alla slags finlandssvenska texter. Sådana här svenska ord för finlandssvenska företeelser är bl a *boboll*, *efterugnslimpa*, *memma*, *fortsättningskriget* och *filtstövel*. Ord som fyller en lucka i ordförrådet är *flervåningshus*, *talko* och *villkor* (skol). Arkaismer och övriga ord är t ex *barnträdgård* rsv. *förskola*, *hälsostation* rsv. *vårdcentral*, *kravatt* rsv. *slips*, *pulpet* rsv. *skolbänk* och *semmla* rsv. *kuvertbröd*, *småfranska*. Även om dessa ord används i tidningstexter betyder det inte att de alltid accepteras av språkvården. Flertalet av rikssvenskarna kan förstå de flesta, men inte alls alla av orden som hör till denna kategori. (Reuter 1987, 7-8).

Mindre accepterade finlandismer utgör den tredje kategorin. Hit hör den största delen av finlandismerna och gruppen är också den öppnaste, den fylls hela tiden. De flesta av orden

i den här gruppen är lån och översättningslån från finskan, men hit hör också en del gamla finlandismer, som i vardagligt språk måste betraktas som relativt etablerade. Sådana här gamla finlandismer är bl a *batteri* rsv. *värmeelement*, *bykpojke* rsv. *klädnypa*, *hur mångte* rsv. *vilken i ordning*, *lunta* rsv. *fuska*, *titta i facit* och *remont* rsv. *renovering*. Lån och översättningslån från finskan är t ex *juttu* rsv. *grej*, *historia osv.*, *kokko* rsv. *bål*, *brasa*, *stänga ögonen* rsv. *blunda*, *taltur* rsv. *inlägg osv.* och *tarra* rsv. *klistermärke*, *dekal*. (Reuter 1987, 8).

Till den fjärde kategorin hör vardagliga uttryck och slang. De flesta talare vet att dessa ord och uttryck bara hör till vardagligt språk och inte till andra stilarter. Sådana här ord är bl a *butka* rsv. *finka*, *kavera* rsv. *prata*, *snacka*, *kiva* rsv. *bra*, *kul* och *roskis* rsv. *soppåse*, *soptunna*. (Reuter 1987, 8).

Den sista kategorin består av tillfälligheter och fel. Reuter menar med dem felstavningar och formfel samt tillfälliga felöversättningar och ordbildningar. Enskilda fel är inte så farliga, men när man stöter på dem tillräckligt många gånger t ex i tidningstexter och översatta förvaltningstexter kan dem så småningom ses som finlandismer. Man kan hitta sådana här tillfälligheter oftare i finlandssvenska än i rikssvenska texter. De är ett tecken på allmän språklig osäkerhet och kan sägas vara en av de vanligaste finlandismerna av i dag. (Reuter 1987, 9).

3 FINLANDSSVENSK SPRÅKVÅRD

3.1 Språkvård

Den finlandssvenska språkvården kan sägas vara lika gammal som vår självständiga republiken. Bergroths verk från 1917 *Finlandssvenska-handledning till undvikande av provinsialismer i tal och skrift* har nått en position som en stor klassiker när det gäller finlandssvensk språkvård. Förstås har det emellertid förekommit sådant som kan betecknas som språkvård redan långt före Bergroths bok. (Reuter 1978, 124). År 1867 gav A.O. Freudenthal ett föredrag *Om svensk språkkunskap. Särledes med afseende på Finland*. Detta var den första gången man påpekades mera betonande och i ett språkvårdande syfte

att det finns särdrag i den svenskan man använder i Finland. (Solstrand-Pipping 1993, 3). Sedan dess har debatten om finlandssvenskan pågått mer eller mindre livligt tills våra dagar. Debatten har behandlat främst lexikon. Om morfologin och syntaxen har man inte haft så mycket att säga. Detta gäller alltså skriftspråket. Talspråket har diskuterats dock mycket. Förklaringen till att morfologin och syntaxen har hamnat i skymundan kan vara att avvikelserna i dem inte är så synliga och dessa förekommer lika väl också i rikssvenskarnas språkbruk. (Nikula 1987, 53-56).

Hugo Bergroth var företrädare för finlandssvensk språkvård. Han samlade och sammanställde de många iakttagelser som gjorts om finlandssvenska avvikelser från rikssvenskan. Hans verk har emellertid kritiserats eftersom dess språkvårdsyn har negativ och felsökande riktning. Allt som inte är högsvenskt har betraktats inte bara som fel utan ofta också som fult. Med hänsyn till sådana här punkter har språkvården tenderat att inskränkas till handlingar som "medvetet syftar till att göra finlandssvenskan mera högsvensk eller hindra den från att bli mindre högsvensk". Huvudvikten i språkvården har dock varit att bekämpa finlandismer. Finlandismer har dominerat språkvården emellertid så att man har glömt många andra aspekter. (Reuter 1978, 124-126).

Vad är språkvården egentligen? Den svenske språkmannen Dahlstedt (1970, 44) definierar ordet på följande sätt: "Med språkvård avses varje handling som medvetet syftar till att göra språket bättre eller hindra det från att bli sämre". På den konkreta nivån betyder språkvården att den vill hjälpa folk att skriva och tala på bästa möjliga sätt med hänsyn till syfte och mottagare. Meningen är alltså att utnyttja det existerande språkliga systemet så förståndigt och effektivt som möjligt. I sådana här fall ger språkvården praktiska råd och regler, så att man kunde skriva klart och tydligt, undvika svåra eller på något annat sätt olämpliga ord. (Reuter 1978, 124-125).

Men språkvård gäller inte bara språkfel och språkriktighet. Det viktigaste är, att kommunikationen fungerar så flytande som möjligt d v s att sändaren anpassar sitt språk så att mottagaren förstår budskapet. I många fall kan man därför säga att språkvårdens mål är en bättre fungerande demokrati som gäller kanske mest vården av myndigheternas språk (kampen mot krångelspråk) men i hög grad också massmediespråket. (Reuter 1993, 8).

Språkplanering är en viktig term, som förekommer vid sidan av språkvården. Den betyder handling som görs för att själva språksystemet ska bli smidigare och bättre. Ett exempel på språkplaneringen kan vara att en form eller ett uttryckssätt som redan tidigare har förekommit i språkbruk men den har inte ansetts korrekt, accepteras som korrekt och riktig form. Man kan också införa eller rekommendera nya former. (Reuter 1978, 125). I språkvårdsarbetet måste man emellertid avgöra hur väl ett uttryckssätt överensstämmer med eller kan anpassas till det existerande språksystemet och företa en uppskattning av hur pass värdefullt ett språkligt nytillskott är (Teleman 1976, 196).

Medier och kommunikationsmedel har gjort att standardspråket har stigit fram med ganska liten intern variation i jämförelse med tidigare perioder i språkhistorien. Under de senaste två århundradena har man blivit mer och mer intresserad av de geografiska skillnaderna inom språket (både i Sverige och mellan Sverige och Finland) och man har börjat arbeta med dem. Det finns fortfarande kvarlevande skillnader mellan språkets varianter och de kommer att uppmärksammas mera. (Laurén 1992, 24).

Nuförtiden är det stora problemet inte de traditionella finlandismerna. Det som är problematiskt i de offentliga finlandssvenska texter är att en stor del av dem är direkta eller indirekta översättningar från finska. Ord och uttryck som präglas på finska ska ha en svensk motsvarighet. Ofta är det så att man inte kan överta språkligt material från Sverige utan man måste medvetet skapa nya former som passar i finländsk kontext. Mest förekommer sådana här problem när man översätter t ex lagtexter. (Reuter 1978, 126-127). Reuter (1992b, 34) konstaterar att viktigare än bara enskilda ord är språkets syntaktiska struktur. I finskans finns det många syntaktiska drag som kan relativt lätt överföras på svenskan. Sådana fall är bl a genitivkonstruktioner t ex *energins kostnader* och *brons öppningsföreskrift*, verbalsubstantiver t ex *motiveringen till ibruktagandet av förhöjningen* var *beaktandet av utgifterna* och tunga framförställda bestämningar till substantiv.

Språkvård behövs både för individens, samhällets och själva språkets skull (Reuter 1992b, 29). En av språkvårdarnas uppgift är också att påverka attityderna. De kan och bör sprida sina kunskaper de får genom språkforskningen, nyttiggöra dem samt väcka allmän diskussion om ämnet. (Westman 1987, 25). Finskans inflytande har ökat kraftigt och gör det hela tiden. En effektiv kanal för finskans spridning i svenskan är masskommunikationen.

Finskan kan påverka genom medier lätt och snabbt. Sålunda får man inte underskatta journalistens samt förstås lärarnas ansvar i att klyftan mellan finlandssvenska och rikssvenskan inte skulle bli större. (Reuter 1992b, 28-29). Tidningspressen har en viktig roll här, eftersom informationskanalen för allmänheten är tidningspress. Oriktiga termer sprids lätt via tidningarna och andra massmedier och de kan vara mycket svåra att utrota senare om folket redan har blivit vana vid vissa termer. Myndigheternas trovärdighet lider också om terminologin är oriktig. (Palmgren 1988, 23-24).

Den första av de nordiska språkvårdsnämnden var Svenska språkvårdsnämnden i Finland som existerade från 1942 till 1976. Nämnden saknade emellertid officiell status och dess resurser var ytterst minimala. Men genom sin existens lyckades nämnden få folk att känna till begreppet språkvård och den förberedde grunden för den vidare verksamheten. (Reuter 1978, 129-130).

Samma år då Svenska språkvårdsnämnden avslutade sitt verksamhet godkände riksdagen lagen om Forskningscentralen för de inhemska språken. Forskningscentralen är direkt underställd undervisningsministeriet. Den finska och svenska språkvården hör till olika byråer inom forskningscentralen, men de samarbetar livligt. Byråerna sköter det praktiska fortlöpande språkvårdsarbetet, men för frågor av mera principiell betydelse finns det dessutom språknämnder som fungerar som rådgivande sakkunnigorgan. (Reuter 1978, 130-132). Uppgifterna inom den praktiska språkvårdsverksamheten på byrån är daglig telefonrådgivning, kursverksamhet, arbete med terminologier och ordlistor, forskning i finlandssvenskt språkbruk och de står till tjänst med föreläsare vid kurser för professionella språkbrukare. Dessutom samarbetar byrån med andra språkvårdande instanser inom och utom landet. Byrån står i nära kontakt med Svenska språknämnden i Stockholm och samarbetar också med de övriga nordiska språknämnderna. Svenska byrån började också ge ut ett informationsblad *Språkbruk* 1981. Tidskriften handlar olika slags frågor inom språkvården. (Reuter 1992a, 30).

Trots att det finns olika instanser i Finland vilka tar hand om språkliga frågor, hade några språkvetenskapare en känsla att någonting mera måste ännu göras. Så stiftades det *Hugo Bergroths-sällskapet* 1992. Sällskapet stiftades med syftet att "främja och vårda det svenska språket i Finland". De 18 medlemmarna i sällskapet hoppas att ge mera stöd för

språkvården och också tiden för en sådan här verksamhet tycktes vara mogen. (Tandefelt 1993, 10). På 60- och 70-talen kunde man nämligen inte ha kunnat grunda en liknande verksamhet. Den tidens journalister, författare och teaterfolk uppskattade inte språkliga frågor, det viktigaste var att man skulle få fram budskapet. Men i dag har intresset för språkvården ökat. (Reuter 1988, 25).

Målet för den finlandssvenska språkvården är närmast att stå till tjänst med sådana råd och upplysningar som kan bidra till att svenskan i Finland fungerar så bra som möjligt i de sammanhang där den ska användas. Grundiden är att rätta sig efter språkbruket i Sverige så långt det är möjligt, men det får inte leda till ett absolut fördömande av de genuina finlandssvenska uttrycken. Den praktiska språkvårdsverksamheten kämpar alltså mot finländska drag genom olika slags verksamhet och samarbete med andra instanser. (Reuter 1978,132-133).

3.2 Språk och medier

Språket i massmedierna är viktigt och blir hela tiden viktigare i vårt samhälle. Vid sidan av skolan har massmedierna, och i vårt fall speciellt tidningspress, en viktig och uppfostrande roll när det gäller att berika människornas språk och ordkunskap. Tidningarna ska använda fungerande och levande språk och ta hand om språkriktigheten. Om man har många språkfel eller använder slarvspråk, dras uppmärksamheten från innehållet till formen. Massmedierna har ansvar också för utvecklingen av språket. Det är i många fall så att den enda "offentliga svenskan" som många finlandssvenskar kommer i kontakt med efter skolan är språket i massmedierna. Men liksom i alla andra språkvårdsaspekter borde man inte heller här betona för mycket felfinneri. Direkta fel, otympligheter, olämpliga finlandismer måste förstås undvikas, men journalisterna borde inte känna sig fjättrade i sitt språkbruk. (Reuter 1988, 26-27).

Enligt Grunbaum (1992, 65-67) innehåller finlandssvenska tidningar fler inslag av lokalt språkbruk än rikssvenska landsortstidningar. Språket som visar regionalitet kan å ena sidan ge känslan av trygghet och gemenskap inom läsare å andra sidan kan det isolera tidningen från de andra än det lokala folket och dessutom kan regionala inslag skapa en viss

slutenhet. Det är frågan om stilarter. I intervjuer, kåserier o dyl är det motiverat att använda lokalt språkbruk. Däremot i genrer som nyhetsartiklar eller utrikesrapporter samt ledare borde man undvika lokala språkdrag. Hon påpekar emellertid att finlandssvenska tidningar brukar i varje fall innehålla en sorts lokala drag, finlandismer. Liljestrand (1985, 95) märkte i sin undersökning av finlandssvenska tidningsspråk, att lokala tidningar innehåller betydligt mera finlandismer än överregionala tidningar.

Det kan emellertid konstateras, att en finlandism i en ledare eller en kulturartikel ofta har en annan status än finlandismer i t ex kåserier och insändare. Den som står bakom artikeln ger också bakgrund för variationer i språkliga drag. Dessutom har finlandssvenska journalister sitt speciella bildspråk, som har blivit inspirerad av metaforer i finsk press. I finlandssvenska tidningar kan man läsa t ex att politikerna *ror och hopar* 'soutaa ja huopaa' , eller *svettas i budgetrian* 'budjettiriihi'. Man måste vara försiktig när det gäller bedömning av finlandismer, som en finlandism kan man felaktigt tolka eventuellt t ex vanliga språkfel, slarvfel , tryckfel eller tillfälliga interferenser från finskan. (Melin 1986, 5-6).

Finlandssvenska drag kan förbli helt obemärkta av en rikssvensk läsare, men de kan också falla i ögonen på henne eller honom. I finlandssvenskt tidningsspråk finns det också många byråkratsspråkliga formuleringar och termer. Detta beror troligen på finskans tidningsspråk. Å andra sidan innehåller finlandssvenskt tidningsspråk ganska ledigt språk. Det här kan bero på att journalisterna känner sig höra till en familj av en språklig minoritet, där man inte behöver vara så formell. De stilistiska dragen är emellertid inte de som stör rikssvenska läsare utan de renodlade finlandismer, inslagen från finskan och eventuella språkfelen. Vissa finlandismer är dock nödvändiga, men finlandssvenskarna borde granskas dem och bestämma, vilka kunde stabiliseras och vilka borde rensas bort för att finlandssvenskan och rikssvenskan inte skulle främja sig från varandra. (Grunbaum 1992, 67, 69-71).

Ska journalistiken ha en språkvårdande funktion? Frågar Birger Thölix (1992, 75) och svarar själv, att ja, dagstidningar kan ses som en daglig folkhögskola. Journalister har ett stort språkligt ansvar för språkutvecklingen och därför borde dem vara språkligt medvetna (Grunbaum 1992, 69). Tomas Hellén fick Hugo Bergroth - pris 1997 för sitt smidiga och korrekta språkbruk i Hufvudstadsbladet. Han anser, att massmedierna har en avgörande språkvårdande roll och pressens språk ser han som normbildande för svenskan i Finland. I

tidningar borde man använda enkelt, begripligt och korrekt språk. Han antyder med detta, att tidningsspråket kan få stå relativt nära det talade språket. I finlandssvensk press borde man undvika stela uttryck och översättningar från finska, som hela tiden finns i bakgrunden. Dessutom påpekar han, att finlandssvenskan är ledigare i stilen och det ska också synas i tidningsspråk. Hellén accepterar vissa finlandismer som har visat sig vara användbara, men tillfälliga fel och felaktiga översättningar anser han som oacceptabla. (Falk 1997, 8-10).

I Finland utkommer det omkring femton finlandssvenska dagstidningar. Hufvudstadsbladet är den enda rikstidning och samtidigt den största svenskspråkiga dagstidningen i Finland med upplaga på 59 200 exemplar vardagar och 61 400 söndagar. Det dagliga läsarantalet är ca 160 000. (Hufvudstadsbladets historik. 1998). Av regiontidningarna har österbottniska Vasabladet blivit något av en riksdeltidning med en upplaga på 67 000 exemplar (Vasabladet information. 1998). Den äldsta tidningen är Åbo Underrättelser, som har utkommit oavbrutet sedan 1824. Dess upplaga är nuförtiden 7200 exemplar. (Stenström 1983, 135, 138).

Av en undersökning gjord av Herberts (1995, 144-145, 155-156) framgår det att 53 % av finlandssvenskarna läser svenska dagstidningar, som kan vara antingen finlandssvenska eller rikssvenska. 38 % läser både svenska och finska dagstidningar och endast 9 % läser bara finska tidningar. Enligt undersökningen är dagstidningarna vid sidan av radion finlandssvenskarnas viktigaste egna medier. Trots att upplagorna blivit mindre har tidningarna klarat sig relativt väl och på sätt och vis håller de finlandssvenskarna kvar i det svenska Finland.

Ståhlberg (1995, 40-42, 73) noterade i sin undersökning av den finlandssvenska identiteten att identiteten åtföljs av förväntat kulturellt beteende. Kulturbeteenden och identiteten förstärker varandra och enligt undersökningen har finlandssvensk kulturell aktivitet ett positivt samband med identitet. Kulturyttringar kan vara de mest vanliga t ex lyssna på radio eller mindre vanliga t ex besöka på en finlandssvensk konsert. Det som framgick i undersökningen var att de märbaraste faktorer i sambandet mellan kulturbeteende och identitet var först och främst firandet av svenska högtider och sedan prenumeration av Hufvudstadsbladet eller en svenskspråkig veckotidning/ tidskrift. Sålunda kan man påstå att

finlandssvenska massmedier är en sak vid sidan av skolor och finlandssvenskt kulturellt nätverk som bekräfts av det språkliga och kulturella beteendet. Ytterligare kan man anse, att den finlandssvenska identiteten är beroende av kulturell aktivitet och den har stor betydelse för grupptillhörigheten inom finlandssvenskarna.

4 TVÅ SPRÅK I KONTAKT

I ett samhälle där två språk existerar sida vid sida uppstår det olika former av påverkan mellan språken. I allmänhet brukar det vara så att det ena språket är starkare än det andra och det starkare påverkar det svagare. Det kan vara också individens modersmål som påverkar det andra språket. I Finland är majoritetsspråket finskan, och det påverkar naturligtvis minoritetsspråket svenskan. Inom språkkontakt finns det varierande uppfattningar, som har fått stor uppmärksamhet inom tvåspråkighetsforskningen. Olika forskare har emellertid skilda uppfattningar om språkkontaktsfenomen, interferens, lån och kodväxling. Svårigheterna uppstår när man försöker definiera termer och klassificera enskilda fallen. (Melin-Köpilä 1996, 42). I ett samhälle där två (eller eventuellt flera) språk existerar är det omgivningen som bestämmer, vilket av språken är mest användbar, språkets sociala position och dess literära och kulturella värde. I en sådan här situation finns det emellertid inte någon klar gräns mellan språken och deras användning. Språken påverkar emellertid varandra och sociokulturella faktorer påverkar interferens, kodväxling och lån samt vanor hur man använder språket i olika situationer. (Weinreich 1974, 83, 86). Vid alla typer av språkkontakter är det ordförrådet som snabbast och tydligast förändras och påverkas av ett annat språk. De så kallade öppna ordklasserna, substantiv, adjektiv och huvudverb m a o innehållsord förändras lättast. Däremot slutna ordklasser d v s hjälpverb, prepositioner och konjunkationer berörs inte lika lätt. (Edlund & Hene 1992, 11).

4.1 Interferens

Weinreich (1974, 1) beskriver interferens som "those instances of deviation from the norms of either language which occur in the speech of bilinguals as a result of their familiarity with more than one language, i.e. as a result of language contact". Enligt honom är det

modersmål som påverkar det andra språket och dess inläring. Han definierar termens mening att den betyder “the arrangement of patterns that results from the introduction of foreign elements into the more highly structured domains of language, such as the bulk of the phonetic system, a large part of the morphology and syntax, and some areas of vocabulary”. Definitionen kan tolkas på många olika sätt. Den kan användas i samband med tillfälliga språkfel och medveten användning av lån och kodväxling. Dessutom är termen användbar i samband med fel som uppstår i inläring av ett främmande språk. Enligt Grosjean (1982, 299) är interferens sådan inverkan av ett språk på ett annat som inte är avsiktlig utan helt ofrivillig. Ytterligare kan det konstateras, att interferens är väldigt viktig speciellt när det gäller språklig påverkan som är långvarig och systematisk till sin karaktär (Appeal & Muysken 1987, 82). Definitionen är alltså av betydelse när det är fråga om finskan och finlandssvenskan.

När det gäller finskan och finlandssvenskan kan man konstatera att de här språken har en lång historia tillsammans. Båda språken har påverkat varandra och numera är fallet sådant att det dominerande språket är finskan och svenskan har ställning som ett minoritetsspråk. Orsaken till att finlandssvenskan lånar in ordet från finskan eller talare av finlandssvenskan gör fel i sitt språkbruk kan vara, att i allmänhet måste finlandssvenskarna behärska både svenskan och finskan. Sålunda är det lättare för dem att växla mellan svenskan och finskan än finskspråkiga som mer sällan lånar in orden från svenskan. Dessutom påverkas finlandssvenskarnas språkbruk av omgivningen, vilket kan antyda att av solidaritets skäl växlar finlandssvenskarna tillfälligt till finskan, om majoriteten av omgivningen är finsk. Detta kan vara fallet om ett sådant språkbruk är medvetet.

4.2 Kodväxling

Grosjean (1982, 145) definierar kodväxling som en alternerande användning av två eller flera språk i en och samma diskurs. Det betyder alltså att två språk används blandad ihop i stället av att använda två separata språk samtidigt (Poplack & Sankoff 1984, 102). Kodväxling kan ha vilken omfattning som helst. Det kan gälla enstaka ord, en fras eller en mening (Grosjean 1982, 308). Melin-Köpilä (1996, 43) påstår emellertid, att det finns forskare, som anser enstaka ord inte som kodväxling utan lån. Påståendet får stöd av

Poplack & Sankoff (1984, 102). De anser, att vissa tillfälliga lån händer bara på en individuell nivå, inte på den allmänna språkbruknivån. Gränsdragningen mellan kodväxling och lån kan grunda sig på om det finns synliga tecken på integration. Det här betyder, att ett ord kan definieras som kodväxling medan fonologisk eller morfologiskt anpassat ord definieras som lån. (Melin-Köpilä 1996, 43). Enligt Edlund & Hene (1992, 26) kan svårigheterna emellertid uppstå, när man försöker skilja mellan kodväxling och lån på ord- och frasnivå. I en sådan situation kan man utgå från också termen "lexikala lån" och "lexikal språk(kod)växling".

Det finns varierande attityder mot kodväxling. Poplack (1980, 601, 615-616) anser den som färdighet, eftersom den ställer krav på goda kunskaper i båda språken. Det här gäller inte enstaka ord, eftersom för att använda ett inlånat ord krävs det inte några djupare språkkunskaper. Hos Grosjean (1982, 149) påstås det emellertid, att kodväxling används i situationer, där språkbrukare inte har tillräckliga kunskaper i ett språk inom ett speciellt samtalsämne. Man hittar inte lämpliga ord, eller det kan också vara så, att språket inte har någon lämpig variant för uttrycket i fråga. Därför måste man anlita det andra språket.

Särskilt i det finlandssvenska talspråket kan det vara vanligt att använda tillfälligt, eller t o m ständigt finska ord. Grunden kan vara ordets lämplighet i kontexten eller att svenskan har inte ordet som skulle beskriva situationen bättre. I finlandssvenskt talspråk hör man ofta t ex uttrycket *det var kiva juttu* eller möjligen *var är vessa här i huset?* Kodväxling händer smidigt och finlandssvenskarna själva lägger nödvändigtvis inte märke till att de använder kodväxling. Attityder mot ett sådant språkbruk kan variera. Det kan låta slarvigt eller man kan också konstatera att talaren växlar flytande från ett språk till ett annat.

4.3 Ordlån, översättningslån och betydelselån

Ordlån associeras gärna med en viss fonologisk eller morfologisk anpassning till det mottagande språket (Appel & Muysken 1987, 172). Men liksom Melin-köpilä (1996, 44) och Romaine (1989, 56) påpekar, är det inte ett obligatoriskt kriterium. Kontaktspråken kan ha likadana strukturer eller ord kan höra till en ordgrupp som inte böjs. Ordlån kan behålla sin ursprungliga stavning och böjning.

Lån kan klassificeras enligt inlåningssättet och graden av integration. Ett ord kan införas i svenskan genom direkt överföring av form eller innehåll. Det första steget i inlåningen är att ett ord introduceras som citatord, och det kan vara förknippat med en förklaring i kontexten där ordet förekommer. Sedan anpassas ordet till det mottagande språket, ofta får ordet en svensk stavning och svensk böjning. På det viset ser lånard inte så främmande ut och de är lättare att förstå. Steg för steg uppfattas ett sådant här ordet som svenska. Den andra typen av lån är överföring och den gäller närmare innehållet än formen. Den här typen används när det finns ett behov för nyord och nya betydelsenyanser. (Melin-Köpilä 1996, 44-45). I det här fallet används det ofta nybildningar som är led-för-led översättningar av en ordmodell (översättningslån) eller redan existerade ord får en ny betydelse efter en ordmodell i ett annat språk, då kallas det betydelselån (Edlund & Hene 1992, 34-35).

Haugen (1972, 75) har delat överföring i två grupper: import och substitution. Import betyder överföring av såväl form som innehåll. Import resulterar alltså lånard medan genom substitution uppstår det översättningslån och betydelselån. Melin-Köpilä (1996, 45-46) ger exempel på import och substitution i finlandssvenskan. Ordet *kiva*, som är överfört direkt från finskan kan klassificeras som import. En översättningslån samt en substitution är t ex *motorkälke* (moottorikelkka), som är översatt led för led och betyder på rikssvenska 'snöskoter'.

Haugen (1968, 52, 59-60) har kategoriserat olika lån i tre grupper och skapat termer för grupperna (se också Liljestränd 1985, 39). Den första gruppen nämner han loanwords. De kan innehålla tre olika morfologiska "importation". Ett ord kan lånas in utan fonematisk substitution, såsom från finskan har finlandssvenskan inlånat ordet *kiva*, som har bevarat som sådant. Sedan kan ordet ha en partiell fonematisk substitution t ex ordet *talko*, som har sitt ursprung i ordet 'talkoot'. Ytterligare kan lånard innehålla fullständig fonematisk substitution.

Den andra gruppen har fått termen loanblends. Denna grupp gäller ord som har elementer från båda språk, det inlånade och det lånande. Ordet kan bestå av importation av förled och substitution av efterled t ex *aravalån*. Fallet kan också vara tvärtom, som t ex ordet *potatisrieska*. Den tredje gruppen heter loanshifts. Till denna grupp hör översättningslån

och semantiska lån t ex *järnranson* 'rauta-annos' samt *länk* 'lenkki'. (Haugen 1968, 52, 60, Liljestrand 1985, 39).

Weinreich (1974, 56-60) har diskuterat orsaker, varför ord inlånas. Han anger fyra olika grund för behovet att använda ett annat språk som en källa för nya ord. Den första grunden är ett behov att beteckna nya ting, personer och platser. I detta fall är det fråga om en ekonomisk sätt att skapa nya ord genom att använda ett redan existerande ord. Den andra grunden är behovet att skapa effektivare ord. Ett ord kan ha förlorat sin effektivitet och det behövs ett nytt, men tendensen kan också vara tvärtom, man kan behöva ett ord som är emotionellt svagare. Det tredje behovet är att göra skillnaden mellan homonymer i det egna språket. Den sista grunden är viljan att nå högre prestige. Det långivande språket kan ha högre social status och man använder lånord för att få uppskattning.

5 LEXIKALISKA DRAG

Enligt Reuter (1987, 6) de flesta och lättast påvisbara finlandismerna påträffar man bland ord och uttryck. Dels är finlandismerna sådana ord som inte har motsvarighet i rikssvenskan. Dels är de ord och uttryck som används annorlunda eller i en annan betydelse i rikssvenskan än i finlands-svenskan. Det finns många skillnader i dem i fråga om användning och acceptabilitet. Bland ordklasser är det substantiv som har tagit mest inflytande från det finska språket.

Liljestrand (1985, 33, 35-36, 40) använder termen rotmorfem i stället av ord, eftersom ett rotmorfem kan uppträda både som enkelt ord och som ord i sammansättning. De finska rotmorfemen kan förekomma som led i sammansättningar och följs av ett svenskt efterled. Då fungerar det finska rotmorfemet som ett preciserande attribut och det svenska morfemet innebär sammansättningens huvudbetydelse och böjs på svenskt sätt. De finska rotmorfemen är emellertid ganska få i texten i åtminstone rent lingvistisk mening. Enligt Liljestrand kan de här orden uppdelas i fyra grupper enligt följande schema:

1. Enkelt ord som slutar på vokal
2. Sammansättning: för- och efterled finsk, orden slutar på vokal
3. Sammansättning: förled finsk, efterled svensk

4. Sammansättning: förled svensk, efterled finsk

Eftersom orden i grupper 1 - 2 slutar på vokal är de lätt infogbara i svensk text, särskilt om stamslutande vokal är -a. Infogning blir lättare om de används i nominativ singularis.

5.1 Ord som förekommer enbart i Finland

5.1.1 Ord för specifikt finländska företeelser

Arava är ett finländskt begrepp. Förkortningen baserar sig på det tidigare namnet *Valtion asuntorakennustoimikunta* (nuförtiden *Valtion Asuntotuotantotoimikunta*). Ordet kan uppträda både som enskilt ord och som led i sammansättning. (Stenmark 1983, 11). I materialet fanns det inte några enskilda ord, men två sammansättningar påträffades i Vbl: *aravalån* och *aravanivå*. Ordet *aravalån* är ett svenskt uttryck för ett finländskt fenomen. Däremot *aravanivå* kan inte betraktas som ett etablerat uttryck utan det kan påstås vara ett tillfälligt uttryck, det har inte märkts i t ex Stenmarks ordbok över finlandssvenska ord.

Ett adjektiv som av alldeles speciella finländska skäl används i Finland är *inhemsk*. Finskans ord *kotimainen* stöder dess användning, särskilt i reklam för finländska produkter, där det står på finskan *osta kotimaista!* Ordet föredras troligen eftersom man så på ett bekvämt och okontroversiellt sätt kan sammanfatta begreppen finsk, finländsk och finlandssvensk. I Sverige är motsvarande ordet *svensk*, även om adjektivet *inhemsk* också i någon grad används. (Liljestrand 1985, 73). Reuter (1992a, 32) anser, att orsaken till att ordet *kotimainen* i stället av *suomalainen* har så hög frekvens i finskan är kanske inte bara en språklig fråga. Finländare vill kanske framhålla det egna landet och produkter som framställs här. Ordet *kotimainen* har positiva associationer och detta har möjligen påverkat också finlandssvensk språkbruk. Dessutom är ordet *inhemsk* praktisk i sammanhang som syftar på tvåspråkiga situationer t ex uttrycket *det andra inhemska språket*, då det betyder svenska i finska skolor och finska i svenska skolor. (Reuter 1983, 29).

I forskningsmaterialet uppträder *inhemsk* i alla tre tidningar och i alla stilarter (utom ledare), sport, nyheter och kultur. Ordet förekommer sammanlagt 24 gånger. Det som kan diskuteras här är ordets gångbarhet. Lättast associerar man ordet *inhemsk* med produkter.

I sådana fall betonas produkternas ursprung, alltså att de kommer från Finland. I materialet uppträder det emellertid ett fall där ordet syftar till människor, som bor i Finland. I ÅU skriver man om *inhemska turister*, vilket kan låta lite underligt. Dessutom på sportsidorna i Hbl talar man om *inhemska elitävlingar* samt på nyhetssidorna skriver man om *inhemska fall* i satsen (1) nedan.

(1) Men det finns *inhemska* fall då ungdomar anlagt bränder i affärscentrum...(Hbl)

Åtminstone när det gäller människor kunde man väl påstå att användning av ordet *finländsk* kunde låta lämpligare. På finska talar man inte heller om *kotimaiset turistit*. Uttrycket kan emellertid orsaka oklarhet om om finländska turister reser runt i Finland eller om de befinner sig utomlands. I finlandssvenskan använder man alltså inte ordet *finsk* eller *finländsk* lika frekvent som man använder *svensk* i Sverige. Detta bestyrks av siffrorna i Nusvensk frekvensordbok, där det står *inhemsk* 39 gånger och *svensk* 1347 gånger.

Om ett ord ska kallas en finlandism på grund av motivet att företeelsen som ordet beskriver bara förekommer i Finland borde också ordet *president* betraktas som finlandism (Nikula 1987, 61). Ingen utom Nikula har emellertid gjort det, så det kan fortfarande stå utanför ordlistor av finlandismer. Saken kan emellertid tas upp här och man kan påstå att ordet förekommer nog i Sverige i form av *vicepresident* som dock betyder helt annat än själva ordet *president*. Men man måste i Sverige också känna till ordets betydelse, eftersom det är det enda ord som kan användas när man talar om Finlands högsta tjänsteman. I Nusvensk frekvensordbok anges *president* 204 gånger och *vicepresident* 7 gånger. I materialet fanns det inte fall om Finlands president, men ordet *vicepresident* förekom en gång och i detta fall är betydelsen samma i Finland och i Sverige. I satsen nedan innebär *vicepresident* betydelsen 'biträdande direktör'.

(2) ...Antero Siljola var valts till *vicepresident* för Europas förläggarförbund FEP.
(Hbl)

5.1.2 Ord för luckor i ordförrådet

Ordet *talko* är ett finskt ord som anpassats till finlandssvenskans struktur. Det är bildat efter finskans ord *talkoot*. (Liljestränd 1985, 33, 37; Reuter 1996, 140). *Talko* har inte ett

motsvarande uttryck i svenskan och begreppet är okänt för rikssvenskar (Langlet 1930, 14; Stenmark 1983, 161). Bergroth (1928, 312) definierar det som en oegentlig finlandism, men nuförtiden är det en relativt etablerad finlandism och enligt Reuter (1987, 7) fyller ordet en lucka i svenska ordförrådet. Svenska språknämnden har emellertid föreslagit att ordet borde lånas in i rikssvenskan, men tills vidare saknas det i t ex Svenska Akademiens ordlista (Reuter 1996, 140).

Talko förekommer i forskningsmaterialet som ett enskilt ord och det påträffas också i sammansättningar som förled. Ordet *talko* som efterled fanns inte i materialet. Mest av ord uppträdde i Vbl, ordet *talkoanda* påträffades en gång i Hbl, men i ÅU saknades ordet helt och hållet. När ordet syftar till själva verksamhet, används det med verbet *göra* t ex *Det mesta görs på talko* (Vbl). I materialet stod det dessutom sju olika sammansättningar med *talko* som förled: *talkoanda*, *talkoarbetare*, *talkoarbeta*, *talkoentusiaster*, *talkogänget* *talkoinsats* och *talkojobbare*.

I Finland kallar man ett hus med flera än två våningar *kerrostalo*. Ordet har översatts till finlandssvenskan och på finlandssvenska talar man om *våningshus*. (Nikula 1990, 122). Ytterligare använder man ordet *flervåningshus*. Båda orden är ovanliga eller okända i Sverige. Ordet *våninghus* kan kategoriseras som ett översättningslån, medan *flervåningshus* fyller en lucka i finlandssvenska ordförrådet. (Reuter 1986, 19-20; Reuter 1992a, 215-216). Rikssvenska motsvarigheterna till dessa ord är *hyreshus*, *höghus* eller *flerfamiljshus* (Stenmark 1983, 42, 179). Även om ordet *flervåningshus* inte används i Sverige anger Nussvenska frekvensordbok en gång ordet *flervåningslokal*. Ordet betyder nödvändigtvis inte samma som ett hus med flera lägenheter utan en lägenhet med flera våningar. Dessutom kan man i fall ett hus med flera våningar använda ordet som anger hur många våningar huset har. Svensk ordbok anger nämligen ordet *fyravåningshus*. I materialet påträffades ordet *våningshus* en gång i Vbl.

5.1.3 Ord med en sverigesvensk motsvarighet

I materialet uppträder det en gång ordet *Marthaförening* (Vbl). *Martha* är en finlandssvensk form som motsvarar namnet *Martta* på finska (Liljestränd 1985, 41). I materialet uppträder pluralisformen *marthorna*. Ordet kan förekomma också i

sammansättningar t ex *Marthadistriktsförbund* och *Marthaförening* (Stenmark 1983, 99). Motsvarande term för *Marthaförening* i Sverige är *husmorsförening* (Liljestränd 1985, 41) eller *husmodersförening* (Svensk ordbok). Jämförande med Sverige har ordet i Finland emellertid en starkare ställning i det allmänna medvetandet (Marttayhdistys).

Sist och slutligen är ett finskpåverkade uttryck. Redan Bergroth (1928, 283) har lagt märke till detta. Uttrycket hör inte till det rikssvenska standardspråket, men kan dock förekomma också i rikssvenska texter, bl a i beskrivningar av finländska förhållanden. (Liljestränd 1986, 25). Uttrycket härstammar troligen från finskans *vihdoin ja viimein* (Liljestränd 1985, 64) eller *loppujen lopuksi* (Melin-Köpilä 1996, 129) och de motsvarande uttrycken på rikssvenska är *i själva verket, när allt kommer omkring, i grund och botten* (Stenmark 1983, 138), *samt till sist, slutligen, sist* (Bergroth 1928, 283, Langlet 1930, 38).

Ursprungligen är *sist och slutligen* ett talspråkligt fenomen, som har stannat i språkbruk och spritt sig också i skriftspråket (Melin- Köpilä 1996, 22). I forskningsmaterialet är *sist och slutligen* inte så frekvent, uttrycket förekommer i Hbl en gång, I Vbl 5 gånger och i ÅU påträffades frasen inte alls. Betydelseerna är främst närmast 'i själva verket' eller 'slutligen'. Alla exempel uppträdde på sportsidorna. Satserna nedan demonstrerar några fall när *sist och slutligen* har använts i betydelsen 'i själva verket' (satserna 3a-c) och 'slutligen' (satsen 3d).

- (3) a. ...men fråga mig inte på vilka ställen de olika distanserna *sist och slutligen* går. (Hbl)
- b. Målvakten Janne Laitomaa som prisbelönades kom *sist och slutligen* ganska lätt undan. (Vbl)
- c. ...men när segern väl var grejad spelade vintern *sist och slutligen* inte så stor roll. (Vbl)
- d. *Sist och slutligen* kom Schumacher förbi men båda bilarna hade hunnit träffa varandra så illa... (Vbl)

Ministerium är ett officiellt uttryck i finlandssvenskan och motsvaras i Sverige av ordet *departement*. När det gäller politisk-administrativa termer finns det olikheter mellan Finland och Sverige, men eftersom sådana ord kan anses vara förknippade med samhället som de förekommer i, kan man inte försöka ändra t ex finlandssvenskans ord *ministerium* till sverigesvenskans *departement*. (Reuter 1987, 6-7). *Ministeriet* förekommer i sammansättningar och hör enligt Liljestränd (1985, 58) till en grupp ord som ger ett

främmande intryck i sverigesvenska. I materialet förekommer det termer *kulturministeriet*, *inrikesministeriet*, *miljöministeriet*, *undervisningsministeriet*, *justitieministeriet*, *handels- och industriministeriet* och *social- och hälsovårdsministeriet*. Likadant heter den svenska radion i Finland *Rundradio* medan den motsvarande anstalten i Sverige heter *riksradio*. I fråga om äldre förhållanden kan rundradio emellertid förekomma också i Sverige (Liljestrand 1985, 57).

Finskans *kerta toisensa jälkeen* har påverkat finlandssvenskt språkbruk och det har uppstått ett uttryck *gång efter annan*. Frasen motsvaras i sverigesvenskan av *gång på gång*. (Liljestrand 1985, 63). *Gång efter annan* förekommer i materialet två gånger i en artikel i Hbl. Frasen kan troligen förstås av sverigesvenskar, men det kan emellertid uppstå tveksamheter om frasens betydelse.

Två verbuttryck som förekommer på sportsidona kan betraktas som direkta översättningar från finskan. Det första verbfrasen är *falla ned till X:e plats*, alltså 'pudota jollekin sijalle'. I Sverige använder man i detta fall verbet *åka* (Liljestrand 1985, 62). Det andra fallet är *tog-seger*, alltså frasen kommer från finskans 'ottaa voitto'. Sverigesvenskarna använder här helt enkelt verbet *vinna* (eller vann) (Liljestrand 1985, 62). I det följande framgår det påhittade fall i materialet.

- (4) Dahlberg föll på detta *ner till en femte plats*... (Vbl)
- (5) a. Mika Häkkinen *tog* sin fjärde *seger*...(Vbl)
 - b. Sporting Kristina *tog* sin första *hemmaseger*... (Vbl)
 - c. ...lejonen spelade sin andra VM-match och *tog* sin andra *seger*... (ÅU)
 - d. ...och allt klaffar perfekt för oss *tar* vi hem *segern*... (Vbl)

I satsen (4) har man emellertid prepositionen *ner* i stället av *ned*, som Liljestrand ger i sin undersökning. Det kan vara bara ett tryckfel eller prepositionen kan variera, betydelsen förändras väl inte antingen man använder *ned* eller *ner*.

Redan Bergroth (1928, 286) nämner ordet *hulivili* som provinsiellt och rent finländskt. Ordet anger karaktär eller egenskap hos en person och motsvaras i sverigesvenska av *vildhjärna* och *vindböjtjel*. Enligt Pettersson (1978, 54) har ordet spritt sig i finlandssvensk språkbruk på grund av bekvämlighetsskäl. Från ett annat språk tar man upp sådant som

tycks vara lättare, bekvämare och mera träffande än det ord man har till sitt förfogande i sitt eget språk. På detta sätt har bruket av *hulivili* i stället av *vindböjt* uppstått i finlandssvenskt språkbruk. I materialet uppträder *hulivili* en gång i ÅU. Ordet står i citationstecken, så det berättar att skribenten har kanske velat använda ett träffande uttryck men vet samtidigt att stilen av ordet är något speciellt och kanske inte det bästa alternativet i svensk kontext.

I materialet uppträder det sammansättningar, vars för- eller efterled är samma som i sverigesvenskan. Ord är termer från det samhälleliga livet t ex finlandssvenska ord *stämpelskatt* och *arbetsvillkor* motsvaras i Sverige av *stämpelavgift* (Svensk ordbok) och *anställningsvillkor* (Stora Finsk-svensk ordbok). Ytterligare använder man i Finland ordet *rundabordssamtal* medan sverigesvenskarna diskuterar i *rundabordskonferens* (Svensk ordbok). Finskans *vuorivillaeriste* har antagligen påverkat finlandssvenskt språkbruk och på det viset har det uppstått ordet *bergullsisolering*. I allmänsvenskt språkbruk använder man ordet *stenull* i stället av *bergull* (Stora Finsk-svensk ordbok). *Målvakt* heter den personen som avvärjar mål i olika spel. I materialet förekommer det emellertid en gång ordet *målman*, som låter felaktigt. På samma sidan skriver man nog korrekt om *målvakten*. Ordformens ursprung är ytterst svårt att utrota, sålunda kan det bedömas som ett tillfälligt fel. Ytterligare fanns det i materialet ordet *tillståndsnämnderna*, som inte finns i svenska ordböcker, men i SAOL hittar man ett motsvarande eller åtminstone står betydelsen nära nämligen ordet *tillståndsmyndighet*. Ovannämnda ord uppträder i materialet enligt följande lista: *stämpelskatt* (ÅU), *arbetsvillkor* (Vbl), *rundabordssamtal* (Vbl), *bergullsisolering* (ÅU), *målman* (ÅU), *tillståndsnämnderna* (Vbl).

I materialet påträffas det några gånger ordet *åldringshem*. Ordet förekommer bara i Finland och motsvaras i Sverige av termer *ålderdomshem* eller *pensionärshem* (Pettersson 1972, 16). Antagligen har finskans *vanhainkoti* påverkat ordets uppkomst och ordet *åldringshem* har stabiliserat sig i finlandssvenskt språkbruk och får stöd av den finska motsvarigheten.

5.1.4 Ord som tillhör slang eller är vardagliga

Några vardagliga bildningar av slang- eller smeknamnskaraktär uppträder i materialet. Ord av detta slag är välkända i finlandssvenskan och typiska exempel på detta är i allmänhet namn på vissa institutioner. (Liljestränd 1985, 42). I ÅU uppträder ordet *arbis* en gång, men det kan också betraktas som en vanlig finlandism. *Arbis* är ett smeknamn på *arbetarinstitut*, som kan också kallas *medborgarinstitut* (Stenmark 1983, 11). Ordet betecknar en rent finländskt företeelse och har inte någon motsvarighet i Sverige och enligt Reuter (1987, 6) kan ordet kategoriseras som ett officiellt ord.

I materialet förekom det också ett annat ord som har något att göra med skolvärlden nämligen *hissa*. I sverigesvenska slang talar man om *hisse*, men att finlandssvenskarna använder ordet *hissa* kan ha sin ursprung i finskans talspråkliga form som är den samma *hissa*. (Melin-Köpilä 1996, 69). Ordet förekommer i satsen (5) som beskrivs i det följande.

(6) ...nästa år läser de ingen *hissa*...(Vbl)

Ett annat rent finländskt ord är *kiva*. Ordet är närmast talspråkligt och vardagligt och motsvaras i allmänsvenska av *kul* och *trevlig* (Stenmark 1983, 79). Enligt Melin-Köpilä (1996, 46, 55) kan ordet betraktas som ordlån som är överfört direkt från det långgivande språket. Detta ord har levt så länge i finlandssvenskt språkbruk och det har dels en så stark ställning i finlandssvenskt språkbruk att det kanske inte länge ens upplevs som finländsk. I materialet uppträder *kiva* två gånger. I båda fallen förekommer ordet i en intervju som förklarar att sammanghanget är ganska ledig. I satsen (6a) står ordet i situationstecken troligen på grund av att intervjun är översatt från finskt tal medan i satsen (6b) är det ett direkt lån från finlandssvenskt tal.

(7) a. Det ser "*kiva*" ut för tillfället. (Vbl)

b. *Kiva* att Tapsa kommer... (Vbl)

Lintsi och *lippis* är ord som förekommer i materialet och de är direkt överförda från finskan. *Lintsi* är ett finskt smeknamn på nöjespark Linnanmäki, som dock också har ett svenskt namn Borgbacken. Ordet *lintsi* förekommer i en intervju i ÅU så förklaringen för

bruket av detta ord är en talspråklig och vardaglig situation. Däremot användningen av ordet *lippis* är inte förståelig. Ordet förekommer på en kultursida i Hbl och det kunde ha uttryckats med ett helt allmänsvenskt ord *keps*. Ett direkt från finskan överfört ord är också *klubi* som förekommer i ÅU. Ordet förekommer antagligen bara tillfälligt, men kunde ha lätt ersätts av motsvarande svenskt ord *klubb*.

Karpa upp sig (i ÅU) är en rent finlandssvensk verbfras. Det förekommer inte i svenska ordböcker men det har bemärkts av Bergroth (1928, 337) och Stenmark (1983, 77). Frasen är vardaglig och betyder 'bli bättre, repa sig (efter sjukdomen)'. Antagligen är ordet främmande för sverigesvenskan och inte rekommendabel i tidningsspråk.

5.1.5 Översättningslån

Ensaksrörelse är en term som enbart förekommer i finlandssvenskt språkbruk. Enligt Stenmark (1983, 35) är den motsvarande termen i Sverige *folkfront*. Men om man tänker efter termerna lite närmare, kan det synas vissa skillnader mellan dem. På finska talar man om *yhden asian liike* som troligen står bakom ordet *ensaksrörelse*. Termen syftar till verksamhet som görs av vanliga medborgare för att förbättra sina levnadsförhållanden eller något annat missförhållande i samhället. Verksamheten uppstår vanligen om politikerna inte agerar. *Folkfront* däremot definieras i Svensk ordbok som 'brett politisk samarbete mellan olika partierna' (på vänsterkanten). I materialet uppträder *ensaksrörelse* en gång i satsen (8).

(8) De här *ensaksrörelserna* är ett tecken på medborgarsamhällets styrka...(ÅU)

I finlandssvenskan verkar ordet *utrymme* ersätta *rum*, *lokal* etc. *Utrymme* har blivit allt vanligare troligen på grund av det motsvarande finska ordet *tilat*. Å andra sidan försöker finlandssvenskarna undvika ordet *lokal*, eftersom man använder det ofta felaktigt om bostadslägenheter. Därför är man inte säker på när ordet *lokal* är ett lämpligt val. Grundbetydelsen av svenskans *utrymme* är ungefär 'plats för', vanligen i abstrakt betydelse t ex *vi har alltför lite utrymme i källaren*. Ordet *utrymme* behöver inte alltid betraktas som osvenskt utan det kan anses vara en statistisk finlandism. I svenskan talar man i varje fall om lokaler eller rum om det är fråga om offentliga platser eller dylikt. (Reuter 1992a, 50-

51). I materialet uppträdde det fall där *utrymme* är en direkt översättning av finskans uttryck. Frasen med utrymme förekom bara i Hbl och ÅU, medan i Vbl saknas frasen helt och hållet. Framförallt i ÅU tycks frasen vara kanska populär. Ordet har använts också produktivt som ett för- eller efterled i en sammansättningar. Nedan står listan över påhittade fallen av *utrymme*, som alla kan påstås vara motsvarande uttryck för finskan *tilat*.

- (9) a. ...idrottsgrenarna[...]blir hemlösa utan att nöjaktiga *utrymmen* ställs till förfogande. (Hbl)
 b. ...hyresgästernas *utrymmesbehov*. (Hbl)
 c. ...träningcentralen hade ypperliga *inneutrymmen*... (Hbl)
 d. Lärarnas *arbetsutrymmen* är små... (ÅU)
 e. ...vad som händer i *utrymmen* dit ögat inte når. (ÅU)
 f. Parrasvalo har inga egna *utrymmen*... (ÅU)
 g. ...institutets nyrenoverade ljusa *utrymmen* i centrum... (ÅU)
 h. ...splitternya sociala *utrymmen* för båtgesterna... (ÅU)

I Finland finns det företeelser, som inte förekommer i Sverige, men de behöver ett namn på svenska för att de kunde användas också i svenskspråkiga sammanhang. När nya ord skapas i Finland blir de nästan utan tvivel finlandismer och sådana som slår sig in i de svenskspråkiga kretsar eller stöds av allmänhet blir etablerad i finlandssvenskt språkbruk. Sådana här ord saknar motsvarigheter i Sverige och för att sverigesvenskarna kunde förstå dem måste de veta någonting om företeelsen ordet förekommer i eller avgöra betydelsen med hjälp av kontexten. En relativt etablerad finlandism som uppträder i materialet är namnet på Finlands nationalspel *boboll*. Ytterligare termer inom spelet kan betraktas som finlandismer. I materialet påträffades det *innespelet* och *slagmän* (Vbl). Dessutom påträffades det ordet *brödkö* (Hbl, Vbl) som är ett företeelse som har uppstått i Finland några år. Andra finlandssvenska ord är *s-kort* och *plussakortet* (Vbl) som är alltså nödvändiga lånord från finskans *s-kortti* och *plussakortti*. Finländsk vana är också att politiker, affärsmän och dylikt samlas i *representationsbastur* för att diskutera om olika affärer med vänner eller samarbetskompaner. Ordet förekommer en gång i ÅU. Ordet är typiskt finskt och i Sverige talar man om att *man tar med sina affärs- eller politikbekanta till bastun*.

Vid sidan av daghemsverksamhet har man i Finland *eftermiddagshem*, som är avsett för barn som går i skolan, men går till *eftis* efter skolan innan föräldrarna kommer från jobbet.

Ordet *eftermiddagshem* uppträder som sådant eller som vardagligt uttryck *eftis* eller i sammansättningar *eftiskapacitet*, *eftisverksamhet* och *eftisintresse*. Alla dessa ord påträffades i ÅU. I Sverige heter den motsvarande termen *fritidshem* eller *fritis*.

En lite underlig fras påträffades i Vbl i ledare. Dess ursprung kan härstammas antagligen från finskans uttryck *ottaa tullia/ tullimaksua*. Ordet *tull* står i situationstecken sålunda kan det bedömas vara skribentens egen tillfällig fras. Uttrycket står i satsen nedan.

- (10) Den som har distributionskanalerna kommer att kontrollera trafiken och kunna ta "tull", alltså tjäna pengar.

I detta fall har skribenten kanske haft svårigheter att komma på något lämpligt allmänsvenskt uttryck. Svensk ordbok anger emellertid uttrycket *införa tullar*, som väl kunde passa i den här satsen. Ordboken ger exempelfrasen *regeringen vill införa tullar för att skydda den inhemska industrin*.

I finskan har man ett uttryck *viittä vaille* som inte betyder ett tidsuttryck utan att någonting ska hända i närmaste framtid. Frasen har inte motsvarighet i svenskan, men i finlandssvenskan förekommer det uttrycket *fem för(e)*, som är en direkt översättning enligt finskans mönster. Denna fras är emellertid obekant till rikssvenskar. I materialet uppträder frasen två gånger i följande fras.

- (11) a. Nu är nya föreningshuset *fem före* färdigt. (Vbl)
 b. Den tvååriga kursen är *fem för* slut...(ÅU)
 c. ...avtalet är *fem före* färdigt...(Hbl)

I satserna varierar formen av prepositionen *för(e)*. Uttrycket kan omformuleras till sverigesvenskt bruk. I Stora Finsk-svenska ordbok anges följande exempelfras: Han är så gott som färdig ingengör/ han är i det närmaste klar med sin ingengörexam.

5.2 Samma ord förekommer både i Finland och i Sverige

5.2.1 Samma ord med normalt helt eller delvis annan denotativ betydelse

Aula är ett ord som är känt både i Finland och i Sverige, men de avviker från varandra i betydelser. Den varierande betydelsen kan ha uppstått på olika sätt, men slutresultatet är att finlandssvenskan har hållit kvar en betydelse som är sällsynt eller för länge sedan försvunnit ur sverigesvenskan. (Nikula 1990, 60, 62). *Aula* kan sålunda kategoriseras som en arkaism och en semantisk finlandism (Melin-Köpilä 1996, 105). I dagens svenska används ordet framför allt om samlingssalar i skolor och festsalar i universitet. *Universitets aula* i Sverige betyder närmast det i Finland brykar kallas *solennitetsal*, som inte är i bruk i Sverige nuförtiden. Ordets situationen i Finland är lite annorlunda. I finlandssvenskan är det fortfarande fråga om ett stort rum, men det är inte en festsal utan närmast det som man på standardsvenska skulle kalla *entréhall* d v s ett stort öppet rum med ett högt tak, ofta direkt innanför ingången. Sålunda är *yliopiston aula* något helt annat än *universitets aula*, om man håller sig till allmänsvensk språkbruk. (Reuter 1992a, 21). Följande fall av *aula* påträffades i materialet på kultur- och inrikessidorna i Hbl.

- (12) a. En vacker porträttre relief av Kyösti Ålander pryder *aulans* väg... (Hbl)
 b. ...publiken i Norsens *aula*... (Hbl)
 c. ...i museets *ingångsaula*. (Hbl)

Den första och andra satsen kan orsaka variationer mellan tolkning av en finlandssvensk och en rikssvensk, beroende av om ordet tolkas som festsal eller entréhall. Den tredje satsen är däremot en ganska förnuftig sammansättning, som berättar själv att det är fråga om ett rum direkt efter ingången. *Ingångsaulan* används inte i Sverige, men ordet *ingångshall* förekommer. I Nusvensk frekvensordbok anges *ingångshall* en gång, *entréhall* 3 gånger och *aula* 4 gånger.

Dagvård är ett ord som definieras i Svensk ordbok 'vård på sjukhus under dagtid kombinerad med hemmavistelse på natten'. Ordet finns inte i SAOL och i SAOB finns ordet i form *dagvard* med långt a, som har blivit å senare, och det definieras som 'benämning på den av dygnets två huvudmåltider som intogs på morgonen eller

förmiddagen'. I materialet används emellertid ordet *dagvård* som en direkt översättning av finskans *päivähoito*, som betyder barnomsorg under dagtiden då föräldrarna är på jobbet. Ordet som sådant kan sålunda orsaka missförståelse mellan rikssvenskar och finlandssvenskar. Om ordet barn kombineras med dagvård (barndagvård eller dagvård för barn) uppstår det antagligen inte tveksamheter, och ordets betydelse kommer nog fram från kontexten. Men troligen har finskan påverkat här finlandssvenskt språkbruk. I materialet förekommer *dagvård* som ett enskilt ord och i sammansättningar *dagvårdspolitik* och *dagvårdsavgifterna*. Ordet *dagvårdsavgifterna* kan betraktas som en direkt översättningslån av finskans *päivähoitomaksut*. I alla fallen syftar dagvård alltså till barnomsorg.

Ännu är ett ord som används på ett från rikssvenskan avvikande sätt i finlandssvenskan. Förklaringen kan vara att det är fråga om betydelsepåverkan av det finska ordet *vielä*. Finskans *vielä* har flera användningsmöjligheter än det svenska *ännu*. I rikssvenskan är betydelseerna närmast 'fortfarande, alltjämt, ytterligare, i stigande grad'. Finlandssvenskarna använder ordet *ännu* ofta i betydelsen 'ytterligare, dessutom, än en gång'. Avvikelseorna kan förorsaka missförståelsen mellan rikssvenskarna och finlandssvenskarna. Rikssvenskarna förstår *ännu* oftast som 'fortfarande', medan finlandssvenskarna använder ordet i betydelser 'dessutom, ytterligare, mera, därtill, till, till och med'. *Ännu* i finlandssvenskan kan skifta betydelse beroende på sammanhang och de måste kranskas enligt hur finskans *vielä* används. (Bergroth 1928, 254; Melin-Köpilä 1996, 112; Reuter 1996, 57-58).

I betydelsen 'ytterligare' används *ännu* allmänt också i rikssvenskan men bara som bestämning till substantiv i obeständ form t ex *ännu en sak*. I finlandssvenskan har *ännu* också betydelsen 'redan' t ex finlandssvenskans *ännu i dag* motsvaras i rikssvenskan av *redan i dag*. Ett sådant här bruk av *ännu* är antagligen näst intill oförståeligt för många svenskar. (Bergroth 1928, 254; Reuter 1996, 59). I materialet uppträdde det *ännu* i många olika sammanhang. I följande exempel står *ännu* i betydelseerna som nämns bredvid exempelfras.

- (13) a. Detroit kommer helt säkert att förbättra sitt spel *ännu*...(Hbl) 'mera el.dyl.'
 b. ...siktat på att spräcka 20 meters gränsen *ännu* i sommar...(Hbl) 'redan'
 c. ...men hans tillstånd är *ännu* så dåligt...(Vbl) 'fortfarande'

Ett vanligt finlandssvenskt drag är att följa finskans ordföljd i frasen *ännu inte*, som enligt finskans *ei vielä* används ofta i finlandssvenska *inte ännu* (Melin-Köpilä 1996, 179). Båda alternativen förekommer i materialet, uppkomsten av båda fallen är nästan lika stor. *Ännu inte* förekommer 19 gånger och *inte ännu* 14 gånger. I alla exempelfrasen nedan används *inte ännu* enligt finskans mönster i betydelsen 'ei vielä'.

- (14) a. ...den nya tekniken *inte* fungerar *ännu*...(Hbl)
 b. ...uppgifter från 1997 var *inte ännu* tillgängliga...(ÅU)
 c. Det nya systemet har *inte ännu*...(ÅU)
 d. Hur stadens beslutsfattare ska uppvaktas med namnlistorna är *inte ännu* beslutat. (ÅU)

5.2.2 Samma ord med normalt andra eller inga konnotationer i finlandssvenska

Ordet *tidigare* används i finlandssvenskan i litet annorlunda betydelse än i sverigesvenskan. Det är svårt att bedöma om följande fall redan kan kallas finlandismer, men de förekommer emellertid inte i sverigesvenskan. Det första fallet motsvarar finlandssvenskans användning av *tidigare* finskans betydelse 'entinen', som motsvaras här närmast av ordet *förra* i allmänsvenska (Liljestränd 1985, 63). I materialet står *tidigare* i denna betydelse i fraserna (15a-c) som beskrivs nedan. Ett annat fall där *tidigare* används avvikande från rikssvenska är uttrycket *från tidigare* som förekommer i satsen (15d). Uttrycket på finska vore 'ennestään' och borde ersättas med frasen *från förut* (Liljestränd 1985, 63).

- (15) a. Troligen har *tidigare* Monacovinnare också haft svårt... (Vbl).
 b. ...det *tidigare* SOK - huset... (Vbl)
 c. ...inflytningen från *tidigare* kolonnier.. (Vbl)
 d. ..*från tidigare* har vi problem med skador...(Hbl)

Fiffig används både i finlandssvenskan och i sverigesvenskan, men ordets betydelse har en lite annorlunda ton i dessa språk. Redan Bergroth (1928, 185) och Langlet (1930, 15) konstaterade, att ordet har positivare klang i finlandssvenskan än i rikssvenskan. På finlandssvenska betyder *fiffig* 'begåvad', 'behändig', 'klyftig', 'pålitlig' och 'intelligent' (Stenmark 1983, 39; Liljestränd 1983, 54), medan i rikssvenskan har ordet en negativ färgning av 'listig' eller 'beräknande'. Följande sats påträffades i Hbl och där har *fiffigt* nog

en positiv betydelse, fast satsen i sig har en negativ ställning. Närmast motsvarar ordet här betydelsen 'intelligent'.

- (16) ...och tror inte att det var så *fiffigt* att flytta över allt ansvar för utbildningen till kommunernas fullmäktige. (Hbl)

5.2.3 Samma ord mindre frekvent eller helt främmande i sverigesvenskan

Ypperlig är ett rätt vanligt ord både i finlandssvenskan och i rikssvenskan, men det är populärare i finlandssvenskan som ett plusord (Liljestränd 1985, 73). Om man jämför antal som anges i Nusvenska frekvensordbok ser man att synonymen *utmärkt* används oftare i rikssvenskan, det anges i ordboken 96 gånger, medan antalet *yppeilig* är 18. *Ypperlig* förekommer i materialet i Hbl. Påhittade fallen var ganska få, men de är emellertid exempel på finlandssvenskt språkbruk. Nedanstående exempelfraser är tagna ur sportsidorna i Hbl.

- (17) a. Mina lagkamrater försvarade *yppeilig* i den andra och tredje perioden.
b. ...tävlingscentralen hade *yppeilige* inneutrymmen.

Enligt Weinreich (1974, 59) är en orsak till att ord inlånas i ett språk att uttrycket i det långgivande språket har hög prestige. Det offentliga språket i Finland innehåller uttrycket *perusteella*, som kan anses ha ett slags prestigedrag. På grund av detta har uttrycket *på basen av* blivit vanligare i finlandssvenskan och det kan uppfattas som en skriftspråklig finlandism. Uttrycket är dock inte främmande i Sverige, men det är frekventare i finlandssvenskan än i rikssvenskan. I Sverige föredrar man uttrycket *på basis av*, men frasen är inte allmänt spridd. Detta framgår av jämförelse mellan Hbl och DN (Dagens Nyheter) text korpusar. I Hbl påträffas uttrycket *på basen av* 34 gånger, medan *på basis av* uppträder bara en gång. I den sverigesvenska textkorpusen DN finner man sju exempel på frasen *på basis av* och ett *på basen av*. Numera har emellertid uttrycket *på basis av* slagit sig fram också i Finland. Men *på basen av* är fortfarande frekventare. (Melin-Köpilä 1996, 149, 197). Uttryckens uppkomst i materialet ges i följande tabell.

Tabell 1 Antalet fraserna *på basen av* och *på basis av*.

	på basen av	på basis av
Hbl	1	1
Vbl	3	0
ÅU	6	1
Sammanlagt	10	2

I forskningsmaterialet framgår det att uttrycket *på basen av* är frekventare i finlandssvenskan. Frasen uppträder i materialet totalt tio gånger. *På basis av* används också, men det förekommer bara två gånger. Alla fallen är förknippade med finländska sammanhang, alltså man kan inte dra slutsatsen att *på basis av* skulle framträda i rikssvenska sammanhang och *på basen av* i beskrivningar av finländska förhållanden. Man måste väl påpeka, att siffrorna är emellertid ganska små, sålunda kan man inte dra en helt vattentät slutsats att fallet alltid är sådant som det här.

En dragare på svenska hänvisar till en häst, en ox eller annat dragdjur (Reuter 1992a, 24). Enligt Stenmark (1983, 19) betyder verbet *dra(ga)* på finlandssvenska 'aktivt leda och organisera t.ex. en kurs, en kommitté eller ett sammanträde'. Efter en sådan här definition kan man därmed konstatera, att en person som är ansvarig för denna verksamhet kallas för *dragare*. I finskan använder man likadant ordet *vetäjä*, som antagligen också påverkar finlandssvenskan i detta fall. Själva verksamhet och person som är verksam kan emellertid ha olika uttryck att definiera dem. Om man tar t ex ordet *vapendragare*, är det inte fråga om en person som drar vapen utan en person, som bär vapen åt någon annan (Reuter 1992a, 65). Formen härstammar troligen från äldre svenskan då *dragare* också kunde betyda 'bärare' (Reuter 1992a, 24). I Nusvensk frekvensordbok anges ordet *vapenbärare* en gång. Den finlandssvenska formen *vapendragare* uppträder två gånger i materialet, i båda fallen är betydelsen som Reuter nämt 'bära vapen åt någon annan'.

- (18) a. Halvaris *vapendragare*, Arsi Harju...(Vbl)
 b. ...Willie Garvin, hennes *vapendragare* och andra jag, kallar henne Prinsessan.
 (Hbl)

5.2.4 Samma ord ålderdomligt i Sverige

Ordet *nejd* är inte i och för sig finländsk, men det favoriseras i finländska språkbruk och därför är det mera frekvent i Finland än i Sverige (Liljestrand 1985, 24). *Nejd* används i betydelsen 'distrikt, område, ort' och 'region' (Stenmark 1983, 109). Att det favoriseras i Finland kan bero på att finskans *seutu* favoriseras på samma sätt och dess stilvärde är mer neutralt. *Nejd* kan också betraktas som en regelmässig översättning av *seutu*. Eventuellt kan det diskuteras om *nejd* är semantisk eller stilistisk finlandism. I Sverige har ordet ofta högtidlig och poetisk klang. (Liljestrand 1985, 68-69; Melin- Köpälä 1996, 111). I Finland är ordet däremot användbart också i vardagligare sammanhang.

Nejd kan uppträda både som ett enskilt ord och som led i en sammansättning. Dessutom förekommer *nejd* också i ordet *omnejd*. I materialet påträffas *nejd* som ett enskilt ord och som efterled i sammansättningar. Exempel på *nejd* som förled påträffades inte. I Vbl uppträdde ordet *omnejd* två gånger. Pluralis formen *nejder* stod också i Vbl. Som ett efterled i en sammansättning uppträdde *nejd* två gånger. Ordet sammansätts med ortnamn som bildar förled: *Vörånejden* (Vbl) och *Tammerforsnejden* (Hbl). Enligt Liljestrand (1985, 68) är ord av detta slag typiska speciellt i österbottniska tidningar, först och främst i annonser och reportage som rör den omgivande landsbygden. Från denna undersökning kan man inte dra en sådan slutsats eftersom de påhittade fallen var så få och dessutom förekom de i materialet både i Vbl och i Hbl. Ordet uppstod i stilarter sport och kultur. Det är svårt att bedöma, hur populärt eller frekvent detta ord är, men om man jämför frekvensen av *nejd* med dess synonymer i Nusvensk frekvensordbok kan man konstatera att i sverigesvenskan föredrar man andra ord än *nejd*. Ordboken ger följande siffror åt *nejd* och dess synonymer: *nejd* 7, *distrikt* 12, *region* 14, *byggd* 28 och *trakt* 52.

I tidsuttryck använder man i allmänsvenska uttrycket *mitten av*. I finlandssvenska sammanhang kan man emellertid möta frasen *medlet av*, som betyder alltså samma som *mitten av* (Stenmark 1985, 101). Uttrycket har bemärkts redan av Bergroth (1928, 182) och Langlet (1930, 12). Enligt Reuter (1996, 123) förekommer frasen *medlet av* emellertid i gamla ordböcker, där *medlet* anges som ett exempel i tidsuttryck t ex *i medlet av april*. I

medlet av kan alltså betraktas som en arkaism, som nuförtiden kan vara främmande eller helt okänt för rikssvenskar. I materialt påträffades frasen bara en gång i Vbl i frasen (19).

(19) ...skiva från *medlet av* 60-talet.

Ordet *endast* används inte idag i sverigesvenska vardagssamtal och i texter av ledig stil utan det förekommer i stela och opersonliga stilarter. Däremot i finlandssvenskan använder man *endast* också i ledig stil, det kan förekomma t o m i text med jargoninslag t ex sportreportage. I Sverige använder man hellre ordet *bara*, som i finlandssvenskan kan betraktas som vardagligare än *endast*, vilket förklarar varför ordet *endast* är populärt i finlandssvenskt tidningsspråk. I Finland kan man jämföra ordet *bara* med finskans ord *vain* och *endast* kan översättas 'ainoastaan'. Skillnaderna i finska ordens stilvärde har troligen påverkat finlandssvenskans ordval. (Liljestrand 1985, 69-70). I materialet uppträdde *endast* ständigt i Hbl (22 gånger) och i ÅU (16 gånger), medan överraskande nog påträffades det bara 6 gånger i Vbl. Ordet förekom i alla stilarter, också i ledare, vilket visar, att ordet betraktas som acceptabelt i finlandssvenskt språkbruk, men kan ur sverigesvensk läsares sida kännas som mycket formellt.

Vitsord är en etablerad finlandism som nämns redan av Bergroth (1928, 180). Ordet har används tidigare i Sverige och det finns fortfarande i SAOL, men numera används det bara i Finland. I Sverige talar man om *betyg*. *Betyg* är också i bruk i finlandssvenskan, men betydelserna varierar. I finlandssvenskan är *betyg* 'en dokument som innehåller vitsord i olika ämnen'. *Vitsord* däremot betyder ett enskilt omdöme av ett ämne, vanligen i skolan eller liknande. Sverigesvenskarna använder i båda fallen ordet *betyg*. (Melin-Köpilä 1996, 104, 114). I Nusvensk frekvensordbok anges *vitsord* en gång och antalet *betyg* är 35. I materialet förekommer *vitsord* inte ofta, en gång i Vbl och sammansättningen *skolvitsord* påträffades en gång i Hbl. I fallet i Vbl är det fråga om omdöme av idrottsutförande medan i Hbl berättar ordet *skolvitsord* själv vad det handlar om.

Ett gammalt nordiskt ord, *kännspak*, användes redan i fornsvenskan. Den senare delen av ordet är adjektivet *spak*, som betyder 'klok, förständig'. Ordet hör till de gamla finlandssvenska orden och är redan enligt Bergroth (1928, 318) i det närmaste utdött i

Sverige. Idag används ordet i finlandssvenskan i betydelsen 'lätt igenkännlig, karakteristisk'. Ett föremål kan ha en kännspak silhuett, en människa ett kännspakt skratt och en fågel en kännspak flykt, om man vill nämna några exempel där ordet används. Denna betydelse är inte emellertid den ursprungliga. I 1800-talets rikssvenska betydde *kännspak* 'som har lätt att känna igen' och den användes nästan endast om människor, men även om djur. (Reuter 1992a, 34-35). Ordet anges i SAOL med samma definitioner som ordet används i den nutida finlandssvenska betydelsen. Däremot saknas *kännspak* helt i Svensk ordbok.

I materialet uppträdde *kännspak* i två olika sammanhang totalt tre gånger. I ÅU finns det en artikel som innefattar två meningar med kännspak: *de kännspaka möblerna* och *Aaltos kännspaka möbelstil*. På sportsidorna i Hbl skriver man om *den kännspaka Mikaela Ingberg - duken*. I båda fallen är det fråga om drag som är karakteristiska eller typiska för Aalto och Ingberg.

Boende- och husterminologin är lite olika i Sverige och i Finland. Den vanligaste finlandssvenska motsvarigheten till rikssvenskans *villa* är *egnahemshus*. I Sverige är den sammansättning praktisk taget okänd. Egnahemshus förknippas i Sverige med den s k egnahemsrörelsen på 1940-talet (Liljestränd 1985, 67) och rikssvenskarna använder fortfarande rätt ofta ordet *egnahem*, som motsvarar närmast *hyreslägenhet* eller *insatslägenhet*, som kan inkludera ägarbostad i flerbostadshus. Boendeformen av detta slag är relativt ovanlig i Sverige jämfört med Finland. I forskningmaterialet påträffades *egnahemshus* två gånger i Vbl och två gånger i Hbl. Skillnaden mellan orden orsakar troligen inte stora missförståelsena mellan rikssvenskarna och finlandssvenskarna, men för att vara precisare är det dock rekommendabelt att använda helst *villa* eller *enbostadshus* (Stenmark 1983, 33) när man syftar till egnahemshus i sverigesvenska sammanhang.

Dimittera (eller ev. utdimittera) är en arkaism fortfarande levande och användbar i Finland. Däremot är det ett främmande begrepp för sverigesvenskar (Pettersson 1978, 42). Ännu i början av detta århundrade förekom ordet emellertid också i Sverige i ungefär samma betydelse som i Finland i dag. I SAOB år 1914 förklaras ordet vara "numera knappast brukligt utom i Finland". Ordet har alltså med tiden dött ut ur rikssvenska språkbruk och

nuförtiden använder man ordet *utexaminera* (Reuter 1992a, 205). *Dimittera* används särskilt i betydelsen 'utfärda examensbetyg' (Liljestrand 1985,67) och i denna betydelse förekommer ordet i materialet, vilket framgår i satserna (20a-b) nedan.

- (20) a. I vår *dimitterar* pedagogiska fakulteten...(Hbl)
 b. I går *dimitterades* skolans första student som...(Hbl)

En relativt etablerade finlandism är ordet *pulpet*. Ordet har bevarat i finlandssvenskan, medan i Sverige har man skapat nya beteckningar och om *pulpet* används det i Sverige ordet *skolbänk*, men används inte konkret utan bara i uttryck som *sitta på skolbänken*. Betydelsen är närmast samma som finskans 'istua koulunpenkillä' eller 'käydä koulu'. Att arkaismen *pulpet* lever som lånord i finskan (*pulpetti*) stöder också att finlandssvenska ordet *pulpet* har stannat kvar i finlandssvenskt språkbruk. (Melin 1986b, 143). I forskningsmaterialet uppträder *pulpet* en gång i nedanstående sats.

- (21) Det var glest i *pulpeterna*... (Vbl)

Barntädgård är en arkaism som motsvarar svenskans ord *lekskola* (Reuter 1986, 19; Stenmark 1983, 16) eller *daghem* (Liljestrand 1985, 66). Fast ordet är finlandssvenskt och förekommer inte i t ex SAOL nämner Nusvensk frekvensordbok det en gång. *Lekskola* anges däremot fyra gånger och *daghem* 22 gånger. I materialet uppträder ordet också i sammansättning *barntädgårdslärare*, som motsvaras i svenskan av *förskollärare* (Liljestrand 1985, 58).

6 GRAMMATISKA DRAG

6.1 Morfologiska företeelser

Morfologiska avvikelser i materialet var inte så många. Avvikelserna kan kategoriseras som Liljestrand (1985, 87) gjort i sin undersökning i tre grupper som gäller ordformer, ordbildning och böjningsformer. En arkaism i finlandssvenskt språkbruk är ordet *aderton*. I Sverige använder man ordet bara när man syftar till medlemmarna i Svenska Akademien,

de aderton. Ytterligare kan yttrandet förekomma i någon gång emfatisk. (Liljestrand 1985, 88). I forskningsmaterialet uppträder det båda alternativen, *aderton* och *arton*. Ytterligare förekommer ordet också i en sammansättning *adertonåriga*.

Bindevokal är relativt vanlig i sammansättningar i finlandssvenska. I sverigesvenskan hör de till äldre språkbruk eller är provinsiella. (Liljestrand 1985, 90). I Vbl påträffades det sammansättningar med *bya-*, alltså inte *by-* som förled. I Stenmark (1983, 23) finns det ordet 'byagård', men inga andra exempel. I materialet noterades *byaskolan*, *byalag* och *byadatorn*. Övrigt var att i senare fallen *bya-* förlorade sin bindevokal och i samma artikel skrivs det om *byskolaktivisterna*, *den ena byskolan* och *bysbor*. Enligt Liljestrand hänger detta språkdrag samman med lokala förhållanden och *bya-* behövs då för att producera lämpliga sammansättningar.

En annan bindevokal som kan påstås vara en arkaism är *-u-*. I forskningsmaterialet påträffades det två olika fall, där vokalen *-u-* förekommer som bindevokal i en sammansättning *stugukommun* (Vbl) och *sommarstuguvind* (Hbl). I SAOB hittar man ett ord med *-u-* som bindevokal *sommarstugubyggare*. Boken anger också alternativet *-e-* som bindevokal som t ex *sommarstuge-*. Båda exemplen är från 1958. Däremot i Nusvensk frekvensordbok hittar man inte exempel på *-u-* som bindevokal i ordet *stuga*. Boken ger sju olika sammansättningar som har *sommarstuge* som förled. I materialet förekommer också ordet *stugukommun* utan bindevokal samt ordet *sommarstugekommun* med bindevokalen *-e-*. *E* som bindevokal förekommer dessutom i ordet *sommarstugeägaren*. SAOB:s *sommarstugubyggare* (1958) har övergått till *sommarstugebyggare* i Nusvensk frekvensordbok (1965) samt i Svensk ordbok (1986). I Svensk ordbok hittades det emellertid ett ord *backstugusittare* med *-u-* som bindevokal, men själva begreppet kan konstateras som en del av gångna tider. Så kan också *-u-* som har stannat kvar i finlandssvenska språkbruk anses vara en arkaism.

I allmänt talspråk i Finland använder man ordet *numror* för obestämd pluralis form av *ett nummer* (Melin-Köpilä 1996, 65). Ordet böjs dock enligt sverigesvenska normen *ett nummer-nummret-nummren/nummerna*. I materialet står det en gång *numrar*. Böjningsformen kan dock vara ett tryckfel och skribenten har haft i avsikt att skriva

numror. Fallet kan emellertid också vara ett tillfälligt fel. Enligt Stenmark (1983,)böjer man ordet i finlandssvenskan också enligt en-genus. Ordboken ger bara alternativ i singularis nummer, *en nummer*. Skribenten i materialet har kanske böjt ordet enligt felaktig formen *en nummer - numrar*, fast den kända formen *numror* också böjs efter fel genus. Här kan man inte vara säker på formens grunder. *Numror* kan betraktas som en klassisk finlandism, som förekommer redan i Bergroths verk (1928, 61).

Likadan tveksamhet gäller formen *minutrar* som uppträder en gång i materialet. Ordets böjningsform följer rätt regler för en - genus tvärtom som fallet *numror - numrar*, men det är ändå felaktigt. Den rätta böjningsformen är väl *minuter*. I det här fallet är det svårt att bedöma om fallet bara är ett tryckfel, eller felet av skribenten, eller om böjningsformen har någonting med finlandssvenska drag att göra.

Mänikor är en vardaglig variation av böjningsformen *människor*. Formen förekommer emellertid i tryckta finlandssvenska texter. Den är alltså vanligare i finlandssvenskan än i sverigesvenskan. I Nusvensk frekvensordbok anges *mänikor* bara en gång medan *människor* anges totalt 381 gånger. I forskningsmaterialet påträffades olika former enligt följande tabell.

Tabell 2 Antalet olika böjningsformerna av ordet *människa*.

	människa	mäniska	människor	mänikor
Hbl	4	1	33	4
Vbl	4	0	8	0
ÅU	0	2	0	11
Sammanlagt	8	3	41	15

I materialet framgår det att Vbl följer det allmänsvenska språkbruket, medan ÅU har kortare, vardagligare m a o finlandssvenska former. I Hbl däremot varierar formerna, men i stort sätt dominerar de allmänsvenska formerna. Om man jämför påhittade fall med resultatet i Nusvensk frekvensordbok kan man konstatera att i finlandssvenskt tidningsspråk är korta former vanligare än i rikssvenskt språkbruk.

Orden *mer* och *mera* är helt utbytbara och det finns inte någon betydelskillnad mellan dem. Av någon anledning varierar användningen av dem i finlandssvenskan och rikssvenskan. Enligt Reuter (1996, 109-110) är båda formerna lika frekventa i finlandssvenskt tidningsspråk medan *mer* dominerar med 85 % av förekomsterna mot 15 % för *mera* i det rikssvenska tidningsspråket. Bruket av *mer* och *mera* i finlandssvenskan tycks variera enligt kontexten. Om ordet bestämmer en substantiv (mer bilar) används formen *mer*, medan i samband med komparation av adjektiv och particip används det formen *mera*. Olikheten i bruket är svårt att förklara, men den kan vara att formen *mera* kan anses som ett lite ålderdomligt drag. Nämligen i svenska texter från förra sekelskiftet är *mera* drygt två gånger så frekvent som *mer*. Nuförtiden är situationen tvärtom, i Nusvensk frekvensordbok anges *mer* 1039 gånger och *mera* 597 gånger. I forskningsmaterialet uppträdde *mer* och *mera* som följs i tabell 3.

Tabell 3 Antalet *mer* och *mera* i materialet.

	mer	mera
Hbl	35	30
Vbl	7	15
ÅU	20	25
Sammanlagt	62	70

Antalet *mera* är lite större än antalet *mer*, men skillnaden är så liten, att enligt det kan man inte påstå, att formen *mera* är vanligare än *mer* i finlandssvenskan. Det som Reuter ansåg om frekvensen, att formerna är lika frekventa i finlandssvenskan gäller också i denna undersökning. I Vbl och ÅU är emellertid fallet alltid så att formen *mera* förekommer oftare, men orsakerna är ganska svåra att hitta. Båda formerna förekommer vid komparativ samt med adjektiv och substantiv, fast man kunde också dra en slutsats att *mera* förekommer oftare vid konkreta ord t ex *mera människor*, medan *mer* uppträder vid abstraktare ord t ex *mer skeptisk*.

Huru- som förled i orden *hurudan* och *huruvida* är typiskt för finlandssvenskan. Båda formen förekommer dock också i Sverige, men de har där ett annat stilvärde och en annan

frekvens. *Huru-* är normalformen i finlandssvenskan och enligt många låter *hur-* vardagligt i skrift. I Sverige är förhållandet ett annat. Där är *hur-* normalformen och *huru-* låter i de flesta sammanhang högtidligt och formelt. *Hurudan* är ålderdomligare och förenas gärna med formellare stil, men det förekommer emellertid också i tal. (Melin-Köpilä 1996, 71-72). Ordet *huruvida* anses också lite ålderdomligt av sverigesvenskar, men det är fortfarande levande i finlandssvenskan, både i skrift och tal. *Hurudan* används i betydelsen 'om' som t ex i satsen *man vet inte huruvida det var A eller B*. I Nusvensk frekvensordbok anges *hurudan* 5 gånger, *hurudan* 2 gånger och *huruvida* 29 gånger. *Hurudan* uppträder bara i Hbl 4 gånger, *huruvida* uppträdde i Hbl 3 gånger, i Vbl 3 gånger. Däremot i ÅU påträffades *hurudan* bara en gång.

Verbet *besluta* har i finlandssvenskan genomgående stark böjning: *besluta, besluter, beslöt, beslutit, besluten*, medan i rikssvenskan böjs verbet enligt följande schema: *besluta, beslutar, beslutade, beslutat, beslutad*. I Sverige använder man också stark böjning, men den håller på att övergå till böjning efter 1. konjugationen. I Finland håller supinum formen *beslutat* på att bli allt vanligare. I presens använder man numera hellre formen *beslutar*, medan imperfektformen *beslöt* är vanligare än *beslutade*. (Bergroth 1928, 74-75; Stenmark 1983,). Tendensen i modern svenska är att övergå från stark böjning till svag böjning, men om man kollar Nusvensk frekvensordbok ger den överraskande resultat. Den starka formen *beslöt* anges 49 gånger medan *beslutade* anges bara 12 gånger, formen *beslutat* anges 33 gånger, medan *beslutit* inte finns i boken. I forskningsmaterialet på träffades varierande former som framgår av tabell 4.

Tabell 4 Antalet olika böjningsformerna av verbet *besluta*.

	beslutar	beslutade	beslöt	beslutat	beslutit
Hbl	0	1	2	2	0
Vbl	0	1	7	1	1
ÅU	1	1	6	5	0
Sammanlagt	1	3	15	8	1

Böjningsformer av ordet *papper* varierar i finlandssvenskan och rikssvenskan. Finlandssvenskarna brukar böja ordet som följs: *ett papper, pappret, pappren, papprena* medan i rikssvenska variationen blir ordstammet -e- kvar också i böjningsformerna: *ett papper, papperet, papperen, papperena*. Böjningsformen *papprena* nyttjas i sverigesvenskt talspråk men den kan emellertid betraktas som en etablerad finlandism. (Bergroth 1928, 57; Liljestränd 1985, 91; Stenmark 1983, 116). Från det följande framgår frekvenser av olika former i Nusvensk frekvensordbok: *pappret* 2 gånger, *papperet* 20 gånger, *pappren* 0 gånger och *papperen* 3 gånger. I materialet påträffades det bara två gånger formen *pappret*.

Enligt Liljestränd (1985, 80) är *det är frågan om* ett normaluttrycket i finlandssvenskan. Substantivet står i sverigesvenska motsvarigheten i obestämd form. Bestämd form är också möjlig i sverigesvenskan men obestämd form är emellertid rekommendabel. Det som är typiskt i fallen av detta slag är att fraser med attribut och huvudord saknar bestämd artikel framför huvudordet. Detta förekommer i sverigesvenskt rubrik- och idrottspråk. I materialet uppträder uttrycket *det är frågan om* två gånger, i Hbl och i ÅU.

6.2 Syntax

6.2.1 Satsadverbial och ordföljd

Bruket av *igen* i finlandssvenskan skiljer sig från det rikssvenska bruket. Ordet används oftare än synonymen *åter*, som är vanligare i rikssvenskan. Dessutom placeras *igen* oriktigt i finlandssvenskt språkbruk. Ordet *åter* är skriftspråkligt, medan *igen* används mera i talspråkliga sammanhang. Deras plats i en sats är inte likadana. *Åter* placeras gärna inne i en mening, alltså i mittfältet, medan *igen* måste stå sist i satsen. (Bergroth 1928, 161; Langlet 1930, 40; Melin 1988, 19). Enligt Teleman & Wieseberg (1974, 93) är tendensen att flytta fram vissa satsadverbial från mittfältet till slutfältet. T ex *åter* placeras på följande sätt: Han har *åter* varit här. Han har varit här *åter*. Placeringen av *åter* i den andra satsen är alltså mindre acceptabel. I följande exempel flyttas *igen* från slutfältet till mittfältet: Han har varit här *igen* - Han har *igen* varit här. I finlandssvenskan placerar man emellertid ofta *igen* i mittfältet eller eventuellt i fundamentet. Likaväl kan man placera *åter* sist i satsen.

Placeringen av *igen* och *åter* är friare och mera varierande i finlandssvenskan än i rikssvenskan. I själva verket är mittfältsplaceringen av *igen* vanligare än fundamentet. Det är en etablerad finlandism, som är vanlig också i tryckta texter. (Melin 1988, 19, Melin-Köpilä 1996, 56, 60, 104).

I forskningsmaterialet finns exempel på mittfältsplacering av *igen* i alla tre tidningar. Oftast förekommer de på sportsidorna. *Igen* i betydelsen 'å sin sida' eller 'i sin tur' kan demonstreras med följande exempel i satsen (22). I detta fall skulle en rikssvensk använda ordet *åter*. Svensk ordbok anger inte ordet *igen* en sådan här betydelse.

(22) I samband med karnevalen blir det *igen* kringevenemang och festligheter. (ÅU)

I sportsartiklar i Vbl fanns det fallen där det är fråga om betydelsen 'däremot', vilket också är typiskt för finlandssvenska, men bruket saknas i rikssvenskan. I materialet kunde man läsa t ex följande fall (23a-b). I båda fallen anger satsen, att det som följs efter adverbialet *igen* anger information som innehåller någonting konträrt med föregående satsen.

(23) a. ...men hade *igen* svårt mot Ryssland. (Vbl)

b. Harry Ollqvist, 28, *igen* har vuxit up med hästar. (Vbl)

En förklaring att finlandssvenskarna placerar *igen* i mittfältet kan vara, att finlandssvenskarna kopierar finskans användning av *taas*. En ordagrann översättning kan ge upphov till *igen* i mittfältet eller t o m i fundamentet. Ytterligare kan finskans *taas* användas i betydelsen 'däremot' eller 'i sin tur'. (Melin 1988, 21). Användning av *igen* i betydelsen 'taas' kan demonstreras med följande exempel i materialet.

(24) a. ...säger Mattsson och nämner, att "tältbyn" för matsservering *igen* finns på plats med matsservering andra jippon...(ÅU)

b. Jonathan Rehnberg trots sin ringa ålder *igen* stod för synnerligen viktig defensiva insatser...(ÅU)

c. Peltonen blev *igen* framspelad av Tuomainen...(Vbl)

d. Det har *igen* blivit den tiden på säsongen då...(Vbl)

Särskilt i den sista satsen är översättning av finskan ganska synlig. På finska säger man vanligen att: *On taas tullut se aika...* I det här fallet har också finskans ordföljd bibehållits. Melin-Köpilä (1996, 21) påpekar, att i finlandssvenskan valt *igen* och inte *åter* till den vanligaste motsvarigheten till finskans *taas* beror sannolikt på de båda ordens stilvärde. *Åter* är utpräglat skriftspråkligt, medan *taas* och *igen* passar bra såväl i tal som i skrift.

Fundamentsplacering av *igen* är inte lika vanlig som mittfältspacering och den kan vara något påfallande även för många finlandssvenskar. (Melin-Köpilä 1996, 178). I forskningsmaterialet fanns det exempel på fundamentalsplacering i ÅU och Hbl. Oftast uppträdde sådana uttryck på sportsidorna.

- (25) a. *Igen* blev han frispelad...(ÅU)
 b. *Igen* mängder av hörnor...(ÅU)
 c. *Igen* sprang hon på toppen...(Hbl)

I forskningsmaterialer framgår det att i detta fall var mittfältspaceringen utan tvivel allra vanligast. Antalet påträffade fall beskrivs i tabell nedan.

Tabell 5 Fördelning av placering av satsadverbialet *igen*.

	F	M	S
Hbl	2	13	10
Vbl	0	14	4
ÅU	4	15	5
Sammanlagt	6	42	19

F = Fundamentet

M = Mittfältspacering

S = Slutfältet

Igen en gång är ett uttryck som rikssvenskar kan uppfatta som främmande. Uttrycket kan förklaras som en direkt översättning av finskans *taas kerran*. I rikssvenskan är det motsvarande uttrycket *ännu en gång*. (Melin 1988, 21-22). Hos Stenmark (1983, 66) anges

uttrycket *igen en gång* motsvarigheter 'än en gång' och 'åter igen'. I materialet uppträdde uttrycket *en gång* i en lokal artikel i ÅU:

(26) *Igen en gång* ändrades det beslutsförslag som fanns i beredningen. (ÅU)

Mittfälsplacering tycks vara den vanligaste platsen för *igen* i finlandssvenskan, men fundamentalsplacering är förmodligen på väg att bli mera allmänt. I övrigt behandlas *igen* i finlandssvenskan som ett adverb med en tämligen fri placering. Enligt Melin-Köpiläs (1996, 177) acceptabilitetstest godtar rikssvenskarna inte gärna någon annan ordföljd än placering av *igen* i slutfältet. Trots detta orsakar avvikelserna knappast svårigheter eller missförståelser i kommunikationen mellan rikssvenskar och finlandssvenskar.

Adverbialet *nog* används lite olika i Sverige och i Finland (Reuter 1996, 121). I finlandssvenskan har det en synnerligen rik användning och det står gärna i initialställning i satsen, vilket sällan är fallet i rikssvenskan (Langlet 1930, 40). Bergroth (1928, 137) betraktar *nog* som en finlandism bara om det förekommer i kombination med en annan satsadverbial. Dessutom vid sidan av mittfälsplacering, placeras *nog* ofta också främst i satsen. Spetsställning av *nog* förekommer också i rikssvenskan, men det händer då på en bekostnad av synonyma ord. Efter Bergroths tid har man emellertid lagt mer märke till ordets semantisk betydelse, som varierar i språkbruket i Finland och i Sverige.

Saari (1979, 219) har forskat i *nog* i ett flertal uppsatser om talspråk och har märkt att bruket av *nog* i Finland och i Sverige skiljer sig från varandra på finlandssvenska och på rikssvenska. Stenmark (1983, 109) definierar *nog* som bekräftelse på något. Man kan säga t ex *jag kommer nog*, vilket betyder att 'jag kommer säkert'. I finlandssvenskan har ordet alltså ofta en förstärkande och bekräftande betydelse, medan i rikssvenskan är fallet inte alls säkert, snarare antyder ordet osäkerhet och tveksamhet t ex satsen *Jag blev förhindrad i dag, men i morgon kommer jag nog* innebär i Finland, att den talande är övertygad om att han kommer i morgon. Däremot i Sverige kan man inte alls vara säker på att han dyker upp. (Reuter 1996, 121, Liljestränd 1985, 52).

Enligt Svensk ordbok är den första betydelsen av *nog* 'i (fullt) tillräcklig utsträckning' t ex *hon verkar aldrig få nog; dikter nog till en ny volym; inte nog med det*. I sådana här fall används *nog* på samma sätt både i finlandssvenskan och i rikssvenskan. Under moment 2 anges synonymer *troligen, förvisso* och *visst*. *Troligen* demonstreras med exempelsatser med *nog* i mittfältet. *Förvisso* och *visst* står i exempelfras i fundamentet samt i en sats står *nog* i mittfältet. Förskjutning av ordbetydelsen från 'förvisso' till 'sannolikt' speglas av ordböckerna, men utvecklingen gäller egentligen bara när ordet står i mittfältet. Om *nog* står i fundamentet kan betydelsen vara 'förvisso' eller 'visst'. (Melin-Köpilä 1996, 123).

Bruket av *nog* i finlandssvenskan varierar i olika ställen i Finland, vilket framgår i undersökningen av Saari (1979, 233), som samlade in talspråksmaterial i Borås, Helsingfors och Tornedalen. Satsadverbialen *nog* står 98% av fallen i mittfältet i Borås och 2% i initialställning. Däremot är resultatet av materialet från Helsingfors och Tornedalen helt annorlunda. Endast 65% i Helsingfors och 48% i Tornedalen påträffas *nog* i mittfältet, medan 23% resp. 51% av adverbialen står i fundament. Ytterligare förekommer *nog* i Helsingfors sist i satsen i 12% av fallen.

I Finland har man en tendens att associera svenskans *nog* med finskans *kyllä*. I några fall kan detta leda till missförstånd i kontakten mellan rikssvenskar och finlandssvenskar. Eventuellt i Finsk-svensk storordbok har man ett exempel på översättning av *kyllä* i följande sats: *Minä kyllä tulen* - 'Jag kommer nog'. Finlandssvenskarna förstår detta alltså som bekräftande, medan enligt rikssvenskarnas språkbruk innehåller satsen en viss tveksamhet. Överraskande nog, kan ordböckerna i Finland innehålla finlandism utan att detta framgår explicit. I Finland verkar man lätt tolka *nog* som 'kyllä' som ligger nära betydelsen 'förvisso, helt säkert'. Mellan *nog* och *kyllä* verkar det alltså råda en nästan total synonymi. (Melin 1985, 359, Melin-Köpilä 1996, 124). Följande tabell anger antalet påträffade satsadverbialer *nog* i materialet.

Tabell 6 Fördelning av placering av satsadverbialen *nog*.

	F	M	S
Hbl	1	26	2
Vbl	2	16	0
ÅU	1	8	3
Sammanlagt	4	122	5

F = Fundamentet

M = Mittfältspacering

S = Slutfältet

Det totala antalet *nog* i de finlandssvenska tidningarna är 131, varav fyra på fundamentalsplats och fem i slutfältet. Det kan vara svårt att bedöma vilka fall tyder på en finlandssvensk användning, men man kan anlita ordböcker och avgöra betydelsen med hjälp av kontexten omkring ordet. Det första exemplet nedan (27a) innebär betydelsen 'tillräkligt', alltså helt rikssvensk betydelse, men ordet står i fundamentet, vilket är ett finlandssvensk företeelse.

- (27) a. *Nog* nu med konkurrens i den offentliga sektorn, tycks folket säga...(ÅU)
 b. ...men *nog* är våra övriga målgörare lika torra...(Hbl)

Att initiativställning anses som finlandssvensk kan dock vara främst en stilfråga. I rikssvensk språkbruk kan man också påträffa användning av *nog* i spetsställning, men det förekommer mest i ungas språkbruk. (Melin- Köpilä 1996, 126). I följande sats kan man konstatera att betydelsen är typisk för finlandssvenska, alltså 'säkert'. Slutsatsen kan dras enligt kontexten och finlandssvenska mönster.

- (28) Vörå och Korsholm kommer *nog* att bli de svåraste konkurrenterna...(Vbl)

Om satsen vore i en rikssvensk tidning kunde man tolka denna sats som lite tvekande. Då kunde betydelsen vara snarare att Vörå och Korsholm möjligen är hårda konkurrenterna, medan i den finlandssvenska kontexten är de säkert svåra. I satsen nedan (29) kan man vara tveksam om ordets *nog* betydelse. Om man prövar de vanliga betydelseerna 'tillräkligt,

sannolikt, troligen' eller 'förvisso' tycks de inte passa så väl i kontexten, medan om man tyder på en direkt finsk översättning 'kyllä' tycks den passa i satsens innehåll.

- (29) Föräldraföreningarna vid några av daghemmen har glädjande *nog* aktiverat sig.
(ÅU)

Nog konstruktionen i satsen kan översättas 'ilahduttavaa kyllä', ytterligare bekräfts skribentens attityd mot satsen, alltså han anser det positivt att trots motstridigheter har några förelrar börjat göra någonting. *Nog* förekom också i slutfältet. Betydelsen var inte varierande utan i följande fall (satserna 30a-b) 'tillräkligt'. Adverbialen kunde uppträda också i ofullständiga sats som i satsen 30a.

- (30) a. Naturligt *nog*. (ÅU)
b. ...om man är ambitiös *nog*. (Hbl)

Antalet denna adverbial är ganska stor. Orsakerna till detta kan påstås vara, att i tidningarna finns det många intervjuar, som citerar direkt den intervjuade och om han eller hon har använt många *nog* adverbialer, påverkar det också till total antalet. Speciellt Hbl innebar många *nog* ord på grund av numerära intervjuar speciellt på sportsidorna. På en sida kunde det stå *nog* högst tre gånger.

Placering av *inte* och *heller* varierar i finlandssvenskt språkbruk. Enligt allmänsvenska normen borde de förekomma i satsen omedelbart efter varandra, men i finlandssvenskan placerar man de också i sär. Draget har bemärkts av Bergroth (1928, 166) och Liljestränd (1985, 86). Förklaringen för detta är emellertid svårt att hitta. Det har knappast påverkats av finskans uttrycksätt med *-kään t ex ei tänäkään vuonna* som liknar det sverigesvenska *inte heller i år*. I materialet uppträdde uttrycket med *inte* och *heller* isär två gånger.

- (31) a. Jag bommade *inte* på kontrollerna denna gång *heller*... (Hbl)
b. Kåtan är *inte* färdig nu *heller*, men... (Vbl)

I första satsen är det fråga om en intervju, sålunda kan orsaken bakom denna fras vara en talspråklig kontext. I den andra satsen är det emellertid fråga om bara ett finlandssvenskt drag utan andra motivationer.

6.2.2 Tidsuttryck

Enligt Liljestränd (1985, 78) använder man felaktigt attributet *senaste* vid tidsuttryck i finlandssvenskan. Dessutom har man det tidsangivande substantivet i obestämd form efter attributet. Detta har hänt under påverkan av finskans ord *viime*, som är välbekant från det offentliga språket i Finland. I tidningarna kan man alltså se uttrycken *senaste år/ månad/ vecka/ måndag* som alla borde ersättas med bestämda former t ex *det senaste året*. I finlandssvensk tidningspress förekommer det dessutom andra alternativa uttryckssätt såsom *i fjol, fjolårets, under fjolåret, och föregående år*. I sverigesvensk press förekommer det också uttrycken *under det gångna året och förra året*.

De största skillnaderna mellan finlandssvenska och sverigesvenska är alltså, att *senast* används mycket mera i Finland och följande substantiv står i obestämd form medan i rikssvenskan står substantivet i bestämd form (Liljestränd 1985, 78). Man kan på finlandssvenska tala om *senaste lördag*, vilket inte är klar till en rikssvensk. Uttrycket omfattar nämligen både innehållet av *i lördags* och *förra lördagen*. Skillnaden mellan dessa är att *i lördags* ligger närmare i tiden än *förra lördagen*. På finskan kan man på motsvarande sätt säga *viime lauantaina* och *edellisenä lauantaina*. (Melin-Köpilä 1996, 140). *Senaste* gäller emellertid inte bara tidsuttryck. En finlandism är också att vid tidningarna säga *senaste nummer*, som bör ersättas med *förra numret* eller *det senaste numret*. (Reuter 1992a, 136).

I materialet förekommer det ständigt fraser med *senaste*. Enligt Liljestrands forskning (1985, 79) har österbottniska tidningar fler allmänsvenska tidsuttryck än Hufvudstadsbladet. Från denna undersökning kan man dra slutsatsen att påståendet stämmer i denna forskning. Antalet *senaste* är större i Vbl än i Hbl, men siffrorna är dock ytterst små, så man kan inte dra någon vattentät slutsatsen av det här resultatet. Fallen som uppträdde i materialet framgår i tabell 7.

Tabell 7 Antalet *senaste* vid tidsuttryck i materialet.

	Hbl	Vbl	ÅU	Sammanlagt
senaste vinter	1	0	0	1
senaste sommar	2	1	1	4
senaste höst	1	0	2	3
senaste 'veckodag'	1	0	2	3
senaste veckoslut	0	1	0	1
senaste vecka	0	4	0	4
senaste år	1	1	4	6
senaste säsong	0	1	0	1
Sammanlagt	6	8	8	22

Det vanligaste fallet då *senaste* uppträder är kombinationer *senaste* + tidsangivelse, ofta veckodag eller årstid i obestämd form. I motsvarande fall på finska använder man ordet *viime*. Nedan står det några exempel på fallet *senaste* som förekommer i materialet med allmänsvensk motsvarighet.

- (32) a. *senaste* års budget (Vbl) 'förra års budget'
 b. *senaste* veckoslut (Vbl) 'förra veckoslutet'
 c. *senaste* säsong (Vbl) 'förra säsongen'
 d. *senaste* vinter (Hbl) 'i vintras'

Tidningarna innehåller dock helt korrekta fraser t ex *de senaste åren*, *under de senaste veckorna*, *i onsdags*, *förra veckan*. Om förfluten tid används det också typen *på torsdagen*, alltså substantivet står i bestämd form. Mest syftar uttrycket alltså på förfluten tid, men uttrycket används också om framtid. I materialet påträffades det i en och samma artikel *på söndag* och *på söndagen* som båda syftade till kommande söndag. I finlandssvenskan kan *senaste* uppträda också i något annat sammanhang än vid tidsuttryck. Följande exempel är alltså finlandismer som inte förekommer i rikssvensk språkbruk. *Senaste* används här som en översättning av finskans *viimet viimeisin numero*.

- (33) a. *senaste* nummer av Filmjournalen (ÅU)
 b. *senaste* nummer av Helsingfors universitets personaltidning (Hbl)
 c. det *senaste* numret av utbildningsstyrelsens tidning Spektri (Hbl)
 d. *senaste* numret av Suunnistaja - tidningen (Hbl)
 e. det *senaste* numret av Meddelanden från Åbo Akademi (Vbl)

Finskans *tuleva* har påverkat finlandssvenskt språkbruk så att man vid uttrycken om kommande tid använder attributet *inkommande*. Detta förekommer vid t ex sommar, helg, veckoslut och veckodag. I sverigesvenska använder man i detta sammanhang attributet *nästa*. Vid veckodagar betyder *nästa* emellertid inte den dagen som ligger närmast utan den därpåföljande. Till den närmaste veckodagen i fråga kan man syfta på med prepositionen *på* t ex på torsdag. (Liljestränd 1985, 78-79). Det är emellertid finskans ord *ensi* som påverkar att man i finlandssvenskan använder ordet *nästa* enligt finsk modell. Rikssvenskarna använder alltså *nästa* om tiden som står ett helt "varv" i framtiden. *Nästa söndag* betyder sålunda 'söndag efter en dryg vecka', medan finlandssvenskarna tolkar den som nästkommande söndag. (Reuter 1992a, 133-134). I materialet uppträder det fraser som är på något vis avvikande från det allmänsvenska språkbruket. I materialet står det t ex *nästa höst* (i Hbl) och det kan enligt kontexten och finlandssvenska sammanhanget tolkas som nästkommande höst, men sverigesvenskarna skulle antagligen tolka det som hösten efter ett drygt år. Ytterligare står nedan påträffade från allmänsvenskt språkbruk avvikande fraser med korrekta alternativ bredvid till höger.

- (34) a. *nästa vecka på torsdagen* (Vbl) 'nästa torsdag/ på torsdag'
 b. *nästa veckas onsdag* (Vbl) 'nästa onsdag/ på onsdag'
 c. *i nästa år* (Hbl) 'nästa år'

Enligt Reuter (1992a, 135) är *inkommande* en kontamination av *kommande* och *instundande*. Detta element är produktivt i fraser med tidsenheter t ex i sambandet med dag, vecka, månad och år. I forskningsmaterialet uppträder det fraser med *inkommande* mestadels i samband med ordet *veckoslut*. I en och samma artikel kunde emellertid förekomma både *inkommande* och *kommande* veckoslut. I materialet förekom *inkommande* totalt 6 gånger.

Nästa veckoskifte betyder inte heller det som man på finska tolkar att vara *ensi viikonloppu*. Man använder emellertid denna fras i finlandssvenskan och kan förorsaka

misstolkningar, när det gäller språkbruket mellan finanssvenskan och rikssvenskan. Nästa veckoskifte syftar alltså till en dryg vecka i framtiden. Ytterligare borde *skifte* stå i bestämd form. Vid *nästa* kan det uppstå missförståelse närmast med fraserna om dagar, årstider och helger. Om man vill antyda den närmaste följande veckodag ska man använda konstruktionen på + veckodagen i obestämd form t ex *på tisdag*. Skillnaden mellan *på tisdag* och *nästa tisdag* är alltså att uttrycket *på tisdag* syftar till den närmaste tisdagen medan *nästa tisdag* står en dryg vecka i framtiden. Uttrycket *inkommande tisdag* kan omfatta båda betydelser. (Reuter 1990, 9; Reuter 1992a, 133-134; Melin-Köpilä 1996, 140).

I datumskrivningen har finskan och svenskan sina egna regler och finlandssvenskan borde följa det allmänsvenska språkbruket. I materialet påträffades det en gång i texten en datumskrivning, som var någon slags blandning av användbara möjligheter. Datumskrivningen var *den 17. 5.* (i ÅU), som enligt reglerna borde skrivas a) den 17 mai b) 17/ 5 eller 17.5. C) 1998-05-17. (Reuter 1990, 7). Felet är inte så farligt, men bland finskarna kan det förekomma blandningar av finskans och svenskans beskrivningar och ett sådant fall är att skriva datumet felaktigt med både artikeln och siffror med punkter.

6.2.3 Genitivfraser

Substantivets genitivform har olika funktioner i svenskan och förekomsten av dem varierar mellan tal- och skriftspråk. I talspråket används nästan bara possessiv genitiv av person samt några stående fraser, andra typer hör mer till skriftspråket. Ju mer skriftspråklig en text är desto flera genitiver den innehåller. (Liljestränd 1985, 76).

Enligt Liljestränd (1985, 76) är genitivfrekvensen högre i finlandssvenska än i rikssvenska texter. I finskan är genitivfraserna allmänna och de används mycket både i tal och skrift. De flesta finlandssvenska genitiver är användbara i sverigesvenska texter, men det förekommer också sådana genitivfraser som ger ett intryck att de har översatts direkt från finskan. Man kan i finskan ha flera genitiver efter varandra, medan man i svenskan inte tycker att det låter bra om man har två ord som avslutas med genitiv -s, efter varandra. Finskans genitivfraser motsvarar ofta prepositionsfraser i svenskan. Palmgren (1992, 68) påpekar att det finns

många fall där finskan nyttjar genitiv men svenskan kräver en annan konstruktion som vanligen är en prepositionsfras.

Liljestrand (1985, 76-77) har hittat i sin undersökning olika slags genitivkonstruktioner som är typiska för finlandssvenska tidningstexter. En del är helt korrekt, men stel sverigesvenska, såsom *många djurarters födosökande* och en del är uttryck med två genitiver efter varandra och känns som översatta från finska, såsom *trafikministeriets arbetsgrupps förslag*. Nästa grupp består av begripliga fraser som emellertid ger ett främmande intryck, t ex *Grönvall har varit tre presidenters adjutant*. En typ av genitiv är fraser som är ologiska och svårbegripliga och ger syntaktiskt ett finskt intryck, t ex *sockrets prispolitik* och *försäkring för begagnade bilars motorer*. Skribenterna följer i vissa fall kanske omedvetet ett finskt syntaktiskt mönster och i andra fall bildar sådana här konstruktioner av bekvämlighet.

Bergroth noterade också ett annat syntaktiskt drag som är av klassisk finlandssvensk typ, nämligen frasen *Mattsons Kalles flicka* som i rikssvenskan uttrycks *Kalle Mattsons flicka*. (Liljestrand 1985, 77). Framför allt används flerdubbel genitiv i finlandssvenskan vid personord och namn (Palmgren 1992, 69). Också Rubensson (1987, 7) har märkt i sitt material, i den finlandssvenska skönlitteraturen, några genitivfraser som är översatt från finskan och sålunda innehåller s-genitivkedjor. I Sverige skulle uttrycken ha ett annat utseende. T ex *fyra cylinders petroleummotor* kallas i Sverige för *en fyrcylindrig motor*. Konstruktioner som *nians bio* och *tvåhundrafemtians Mersu* är också vanliga i Finland.

Reuter har (1996, 38) stött på många finskpåverkade genitivkonstruktioner i Finland. Han tycker att när syntaxen påverkas så att vi får helt osvenska konstruktioner, är hela språkets struktur hotad i längden. När mordet på Palme var aktuellt, stötte han på en rubrik som hette *Palmes mord*. En sådan konstruktion betyder på korrekt svenska att Palme har mördat någon, som inte ens var fallet. I Sverige började man snabbt använda begreppet *Palmemord* om händelsen.

I svenskan finns en ganska allmängiltig regel att sådana här genitivfraser bara kan tänkas när det är fråga om s k subjektiv genitiv. Denna regel är starkast när det gäller personer,

men den kan användas också med objektiv genitiv i fråga om föremål. Därför känns sådana uttryck som *frukternas vägning*, *bilarnas tillverkning* och *oljans påfyllning* osvenska. (Reuter 1996, 38).

Att dessa konstruktioner låter osvenska beror också på att genitiven i svenskan har bestämd betydelse. Därför är en slags allmän upplysning *frukternas vägning vid kassor*, oriktig. En bättre konstruktion på skylten vore *frukten vägs vid kassorna*. Liknande genitivuttryck kan man möta på skyltarna vid oljepåfyllningslocken där det står *oljans påfyllning*. Kombinationen av objektiv genitiv och bestämdheten gör formuleringen osvenska också här. Bättre uttryck vore *påfyllning av olja*, *oljepåfyllning* eller bara *olja*. Konstruktionerna blir inte bättre när man talar om *presidentens valsätt* i stället för *sättet att välja president* eller om *brons öppningsföreskrifter* i stället för t ex *så här öppnas bron*, som förekommer i finlandssvenskan. (Reuter 1996, 39).

Reuter (1996, 41) anser att vi bör försöka komma ifrån sådana konstruktioner som är ologiska eller svårbegripliga för rikssvenskarna. Osvenska syntaktiska konstruktioner är inte nödvändiga då man bekvämt och lätt kan använda alternativa sätten att uttrycka saken, sätten som är fullt gångbara också i Sverige och i det övriga Norden. Även om sådana här konstruktioner är ganska etablerade i finlandssvenskt massmediespråk, kan journalisterna göra sin del för att göra språket förståeligt och undvika onödiga finlandismer.

I forskningsmaterialet uppträdde det inte många komplexa och krångliga genitivfraser, men s-konstruktionen var ganska frekvent. I samtliga fallen är det inte störande fast ett prepositionsuttryck skulle möjligen vara lämpligare. Ett par fall har skribenten använt s-form i tidsuttryck enligt finska mönster. Exempelfrasen (35a-c) kan tänkas vara direkt översatta från finska.

- (35) a. I onsdagens match...(ÅU) 'matchen i onsdags'
 b. nästa veckas onsdag... (Vbl) 'nästa onsdag'
 c. I de senaste årens viktigaste lopp...(Hbl) 'de viktigaste loppet under de senaste åren'

I följande fall är finskans påverkning ganska synlig. I exempel (36a) har ordet fått en extra -s som är onödig i allmänsvenskt språkbruk. I frasen (36b) är prepositionsfras mer

rekommendabel. I frasen (36b) kan formen *fyrpersoners familj* också vara gångbar, men det emellertid kanske bättre att använda prepositionsfras i samband med ordet familj. S-genitiven anger ju att någon äger någonting och i detta fall ägs familjen inte av medlemmarna i familjen.

- (36) a. matsrester (Vbl) 'matrester'
 b. en fyra personers familj (Hbl) 'en familj på fyra personer'

De följande fallen är förståeliga, men kunde också bytas ut till en prepositionsfras. Fraserna (37a-c) är påverkade direkt från finskans fraser som beskriver att någon kommer någonstans. I satsen (36e) går det i allmänhet bra med s-genitiv, men det kan vara bra att variera med prepositionsfras. Om det finns bara en chef på den aktuella nivån är s-genitiv acceptabel (Palmgren 1992, 73).

- (37) a. Vasas Pia Koivuranta (Hbl) 'Pia Koivuranta från Vasa'
 b. Jurvas Leif Tuomela (Vbl) 'Leif Tuomela från Vasa'
 c. Munknäs högstadiums ankarlöpare (Vbl) 'ankarlöparen från Munknäs högstadium'
 d. Korsholms högstadiums flickor (Vbl) 'Flickorna från Korsholms högstadium'
 e. Det australiska fotbollförbundets ordförande (ÅU) 'ordföranden för det australiska fotbollförbundet'

Det följande exemplet är först och främst svårförståelig, det innehåller troligen något tryckfel, som är emellertid svårt att avgöra, men man kan konstatera, att i varje fall borde genitiven uttryckas med en prepositionsfras.

- (38) Raimo "Sumo" Karlsson känner till Brunakärrhallens problem mycket bra i egenskaps byggnadens verkchef. (Hbl)

Möjligen har skribenten menat att skriva *i egenskapen som byggnadens verkchef* 'rakennuksen työnjohtajan ominaisuudessa'. *Byggnadens verkchef* låter emellertid lite konstigt och kunde ersättas med *verkchefen för byggnaden*.

6.2.4 Prepositionsbruk

I finlandssvenskan har man ett antal prepositionsfraser där man använder en annan preposition än i rikssvenskan (Reuter 1996, 87). En vanlig växling i prepositionsbruk förekommer när det gäller skolan och när det är fråga om uttrycket *på* (den eller den) *klassen* (Bergroth 1928, 150). Sedan Bergroths tid har det inte hänt någon förändring. Man säger fortfarande på finlandssvenskan t ex att man går *på* tvåan, medan det rätta sättet skulle vara att man går *i* tvåan. Detta slags prepositionsbruk som är ganska frekvent och stadgat i allmänt språkbruk, liksom *på* i detta fall, är ytterst svårt att utrota. Men när det är fråga om skolan själv, måste man komma ihåg att då är det riktigt att använda *på* t ex *man går på lågstadiet eller högstadiet*. På det nästa stadiet finns det igen variation mellan finlandssvenska och rikssvenska. I finlandssvenskan använder man dominerande *i gymnasiet* dock *på gymnasiet* förekommer också. (Reuter 1996, 88-90). I materialet finns det ett fall där skribenten har använt prepositioner just så som man inte borde göra. I satsen (39) borde man byta ut platserna av prepositionerna och den riktiga satsen skulle låta *i sjuan på högstadiet*. Troligen är det här finlandssvenska drag så inrotad i språkbruk i Finland att man inte ens lägger märke till det.

(39) ...går nu *på* sjuan *i* högstadiet...(ÅU)

Finlands uttryck *olla kotoisin jostakin* har påverkat finlandssvenskan så att man använder felaktigt uttrycket *vara hemma från* i stället för *vara hemma i* (Reuter 1996, 101). Enligt Bergroth (1928, 144) heter det *han är hemma i Trosa* om man menar att personen i fråga både bor och har sin verksamhet i Trosa. Men om personen inte bor där ännu mer, ska man använda något annat uttryck i stället t ex *han är född i Trosa men bor nu i x*.

Om man säger att *Lisa Andersson är hemma i Pargas men att hon nuförtiden bor i Helsingfors*, är det något fel med detta slags fras. I dagens svenska har betydelsen 'vara hemma i' förändrat litet. Uttrycket betyder närmast att man har varit borta en längre eller kortare tid och nu är han/hon hemma igen, för gott eller bara tillfälligt. Exempelvis kunde man säga att Lisa har studerat i Helsingfors men nu är hon hemma i Pargas igen. Man kan emellertid undvika tveksamhetem om att borde man använda *hemma i* eller *hemma från*

genom att uttrycka saken helt enkelt *Lisa är från Pargas*. Uttrycket innehåller både att hon är född där och att hon fortfarande bor där. (Reuter 1996, 102). I forskningsmaterialet påträffades det här draget två gånger som beskrivs i det följande.

- (40) a. Norrena, som är *hemma från* Pedersöre...(Hbl)
 b. ...Anne Nurmi, en orienterare som är *hemma från* Norrmark men representerar Angelniemen ankkuri. (ÅU)

Den första satsen betyder att Norrena är född i Pedersöre, men han bor nuförtiden någon annanstans. Däremot i den andra satsen är det inte klart om Nurmi fortfarande bor i Norrmark. Antagligen innehåller satsen betydelsen, att hon bor i Norrmark, men representerar någon annan idrottsföreningen än den som befinner i hennes hemort.

Ett uttryck som är rent finlandssvenskt är *vara på kommande*. Det verkar vara inspirerat av finskans begreppet *olla tulossa*, men användningen av prepositionen *på* tyder på att uttrycket har fått inflytelse också från rent svenskt uttryck. Annars skulle en direkt översättning från finskan vara *vara i kommande*. (Melin-Köpilä 1996, 127; Reuter 1992, 25). Enligt Grunbaum (1992, 70) är uttrycket emellertid en nödvändig finlandism som kunde tas upp också i rikssvenskan, och Reuter påpekar att det redan har fått en positiv mottagning bland några sverigesvenskar. Trots att uttrycket är närmast talspråkligt uppträder det några gånger i materialet. Det totala antalet för detta uttryck är 6. Nedan står det några exempel på uttryckets användning i materialet.

- (41) a. ...varmare väder är *på kommande*. (Hbl)
 b. ...vi har femton barn *på kommande*. (ÅU)
 c. *På kommande* är samarbetet med Stormossen. (Vbl)

6.2.5 Tempus och modalitet

I verbsyntaxen finns också klassiska finlandssvenska drag och en av de mest påfallande av dem är bruket av hjälpverbet *skulle*, en sak som redan Bergroth diskuterade över. Även han menade att finlandssvenskan använder detta verb mer än sverigesvenskan och också i andra funktioner. Finskans konditionalis *-isi*, som används mycket i finskan, har inverkat på det. (Liljestrand 1985, 80.)

Bruket av verbet *skulle* är mycket inrotad i finlandssvenskt språkbruk. Enligt reglerna för tempusföljden i svenskan används *skall* i bisatsen om huvudsatsens predikat står i presens eller perfektum. Imperfektformen *skulle* används när huvudsatsens predikat står i imperfektum eller pluskvamperfektum. Denna regel följs numera inte mycket noggrant i finlandssvenskan. Finskan använder konditionalis för att betona att det är fråga om ett förslag eller ett önskemål. Man har inte fattat något beslut och användningen av *skall* kunde uppfattas som att man går händelserna i förväg. (Reuter 1996, 44-45.)

Verbet *skulle* används i finlandssvenskan från sverigesvenskan avvikande funktioner, som Liljestränd har grupperat i sju grupper. Den första typen upprepar *skulle* på satser som följer varandra. I en vanlig rikssvensk text förekommer verbet *skulle* bara i huvudsatsen. Den andra typen är att man inte använder *skulle* även om det vore möjligt. (Liljestränd 1985, 81.)

I den tredje gruppen *skulle*-konstruktioner är det fråga om predikatets tempus. I meningen *Man har bland annat försökt hitta en österbottning som skulle ha varit villig att ta över*, används det perfektum i den inledande huvudsatsen och pluskvamperfekt i bisatsen. Bisatsens tempus här placerar emellertid handlingen i bisatsen före handlingen i huvudsatsen. Betydelsen förändras om man använder formen *vore villig* i stället. *Vore* anger att satsen strider mot verklighet. Den fjärde kategorin innehåller sådana meningar, där den inledande huvudsatsen har presenstempus, men i bisatsen används *skulle*-konstruktion, t ex *Kanslichef Uronens förslag innebär att man i fortsättningen skulle tillämpa samma system som hittills*. Enligt reglerna för tempusföljden borde där ståpresensformen *skall*. *Skulle* understryker här det hypotetiska i bisatsen. (Liljestränd 1985, 81-82.)

I det femte fallet undviker skribenten upprepning av *skulle* även om den inte behövs. Också Bergroth märkte den skillnad i språkbruket, som hör här till den sjätte gruppen och påminner gruppen fyra, nämligen sådana meningar där tempus i huvudsatsen är presens och i bisatsen perfekt. T ex *På grund av att det inte finns någon kommissarie som skulle leda och ta ansvar för poliskårens arbete*. Här har bisatsen vad Bergroth kallar en potentiell bibetydelse. I normal sverigesvensk text använder man presens i båda satserna. Den sista

gruppen innehåller satser som *Laamanen skulle uppnå pensionsåldern 1984*, där verbet *skulle* har använts även om det inte hör hemma där. Det är fråga om ett faktum och inte ett irrealt påstående. (Liljestrand 1985, 82.) Sverigesvenskarna kan också föredra att inte upprepa *skulle* utan i stället använda presens eller kommer att-konstruktionen i huvudsatsen (Reuter 1996, 48).

Enligt allmänna regler används *skulle* bara i potentiella villkorsbisatser, inte i irreala. Om bisatsen framställs någonting som strider mot verkligheten ska man alltså inte använda hjälp verbet *skulle*. Däremot om villkoret framställs något som är tänkbart och möjligen inträffar, kan man också enligt allmänsvenska regler använda *skulle* i villkorssatsen. I finlandssvenskan används *skulle* oavsett om fallet är potentiellt eller irrealt. Detta beror antagligen på finskans konditionalis, som i många fall motsvaras av *skulle* - konstruktion. (Bergroth 1928, 116-117; Thorell 1982, 257; Reuter 1996, 46-48).

I materialet fanns det inte så många *skulle* - konstruktioner, tvärtom vad man kunde vänta sig i förhand. Konstruktionen är inte frekvent men när de uppträder är de antingen korrekta eller de finlandssvenska drag syns i att *skulle* upprepas onödigt i en och samma sats eller *skulle* används fast det rätta verbet vore *skall*. I det följande beskrivs några exempel på *skulle*-konstruktioner som påträffades i materialet.

- (42) a. *Skulle* det i något skede bli aktuellt men en seriös sammanslagningsdiskussion *skulle* säkert en opposition också föra fram Nykarleby...(Vbl)
 b. Det gäller bara att fundera var informationen *skulle* finnas och hurudant systemet bakom *skulle* vara. (ÅU)
 c. Resultatpengarna *skulle* man däremot börja dela ut årligen sedan nästa år. (ÅU)
 d. Av aktiekapitalet på ungefär fem miljoner mark *skulle* hälften komma från aktörer som länge varit aktiva inom HJK. (ÅU)
 e. Men eftersom rederiet inte hunnit med någon marknadsföring tror jag inte att det totala passagerarantalet *skulle* öka speciellt mycket. (Vbl)
 f. ...fick höra om planerna tänkte han på idén och föreslog att man *skulle* göra en skiva...(ÅU)

I satserna (42a-b) är det fråga om onödig upprepning av modal verbet *skulle* och dessa fall hör till Liljestrands första kategori. Enligt Muittari (1978, 29) använder man i finskan ofta modala verbformer för att beteckna futurum, modala verbformer har alltså en futural

betydelse. I svenskan kan man också helt korrekt använda skulle-konstruktionen för att beteckna futurum, men indikativ former går också bra. I finlandssvenskan föredrar man emellertid skulle-konstruktionen, och inte minst på grund av finskans inflytelse. Finskans -isi- i futurum går då bra att översätta med *skulle*. Satserna (42c-f) beskriver alla futurum i någon form. I satserna (42c-d) beskriver man en händelse, som ska hända i framtiden, men satserna (42e-f) innehåller en tveksamhet om satsens innehåll ska verkligen hända eller inte, men möjligheten att satsen förverkligas finns och innehållet är emellertid reallt. I materialet kunde man inte alltså hitta speciellt många särskilt finlandssvenska drag, men efter analyseringen av skulle-konstruktioner kan man emellertid påstå, att finlandssvenskan har sina egna sätt att nyttja svenskans skulle-konstruktioner.

7 DISKUSSION OCH SLUTSATSER

Undersökningsprocessen visade sig vara intressant och nyttig för mig. Efter att ha studerat forskningsmaterialet vet jag nu mycket mer om finlandssvenskan och skillnaderna mellan finlandssvenskan och rikssvenskan. Vanligen litar man ganska mycket på den tryckta texten, alltså i detta fall i dagstidningar. Språket i tidningarna borde vara korrekt och flytande. När det gäller emellertid finlandssvenska tidningar, kan man också tveka om de innehåller språk som är typiskt bara för finlandssvenskan och avviker sig från det allmänsvenska språkbruket. Journalisterna är ju mestadels finländare som har antingen svenska (finlandssvenska) eller finska som sitt modersmål.

Letande efter finlandssvenska drag i tre olika tidningar var ganska jobbigt, det borde man göra flera gånger för att slutresultatet skulle vara så pålitligt som möjligt. Under arbetets gång hittade jag nya fall eller kasserade bort fall som inte kunde bedömas som finlandismer. Någon gång var det också bedöma om ett ord eller en fras är en finlandism eller bara någon tillfällig avvikelse. Tryckfel eller dylikt var dock oftast lätt att lämna utanför analysering.

Majoriteten av de finlandssvenska drag som hittades i materialet var ord eller uttryck alltså mest finlandismer finns i lexikon medan olika grammatiska drag var färre i antalet, men frekvensen i grammatiska finlandismer var i samtliga fall högre. Några lexikaliska fenomen påträffades bara tillfälligt medan några grammatiska drag upprepades genom hela materialet.

Forskningsmaterialet ger ett resultat att lokala tidningar innehåller mer finlandismer än en rikstidning. Materialet har inte databehandlats, så antalet text i de undersökta tidningarna är inte jämn, men i alla fall kan man konstatera, att Vbl innehåller mest finlandismer i lexikon medan Hbl innehåller minst lexikaliska finlandssvenska drag. Antalet lexikaliska drag i tidningarna var som följs: Vbl 41, ÅU 29 och Hbl 24. Här måste det påpekas, att Hbl innehåller mest text och ÅU minst, så i större antal materialet, eller i jämn ordantal skulle siffrorna ge en tydligare skillnaden mellan tidningarna.

Skillnaderna mellan grammatiska drag var inte stora. Övrigt var, att Hbl hade det största antalet grammatiska finlandismer medan Vbl hade det minsta antalet. ÅU var också i detta mellan dessa två andra tidningar. Antalet de påhittade fall i tidningarna var Hbl 16, ÅU 15, Vbl 14. Siffrorna är ytterst små, men igen måste man påminnas, att text antalet påverkar resultatet, och i så fall kan Hbl ha även större antal avvikelser. Dessa var alltså siffrorna för de påhittade enskilda fall. En annan sak är då frekvensen. Fast ÅU innehöll det minsta antalet grammatiska drag, kan man påstå, att de avvikelserna upprepas i tidningen hela tiden, medan Hbl följer för det mesta det allmänna språkbruket. Text ÅU använder hela tiden vardagligt böjningsformen människor medan i Hbl förekommer ordformen bara tillfälligt. Dessutom innehåller ÅU många slangartade och vardagliga ord, medan Vbl och Hbl innehåller flera etablerade eller statistiska finlandismer.

Vbl och ÅU innehöll finlandssvenska drag i alla stilarter medan i ledare i Hbl hittades det inte ett enda fall av finlandismer. Detta beror på, att i ledare och särskilt i rikstidningen använder man mycket tydligt språk. De flesta av finlandssvenska drag fanns på sportsidorna. Av de undersökta stilarter är det just sportsidorna som innehåller det ledigaste språket. Sidorna har ofta intervjuar, som citerar det talaktiga språket, och detta orsakar att finlandssvenska drag förekommer ofta, oftast de intervjuade är just finlandssvenskar.

I Vbl och ÅU har man mer ord som syftar på lokala sammanhang medan Hbl koncentrerar mest på ämnen som gäller hela landet. I lokala sammanhang känns det kanske naturligare att använda språket som är närmare den lokala befolkningen, och man anser det inte så farligt, eftersom läsarna emellertid förstår också ledigare språket. Detta kan emellertid vara farligt, om sådan användningen av språket fortsätter. I denna undersökning studerades det bara skriftspråket, men man kan påpeka, att talspråkliga drag sprider sig i det allmänna språkbruket och tidningarna är ett medium, som lätt och snabbt kan sprida olika ord och fraser som då kan rota sig in i det språket människorna använder. Därför är det viktigt att språket i massmedier är bra och allmänt accepterad. Med detta menas det att finlandssvenskan och rikssvenskan borde vara så nära varandra som möjligt.

I Finland är man emellertid tvungen att skapa nya ord på svenska, så att alla ord i samhället skulle ha både ett finskt och ett svenskt namn. På det viset uppstår det också nya finlandismer, eftersom dessa ord bara förekommer i Finland. Orsaken till att ord lånas in också från finskan kan vara, att något ord i finskan känns mer träffande i ett visst sammanhang eller ett ord har en högre prestige eller frekvens i finskan vilket stöder ordets användning också i finlandssvenska sammanhang. I finlandssvenskan kan det också hända att ett svenskt ord får en ny betydelse när det associeras med ett finskt ord. Ett exempel på ett sådant ord är satsadverbialiet *nog*, som i rikssvenskan betyder tveksamheten om saken, medan i finlandssvenskan bekräftar adverbialiet satsens innehåll, eftersom det associeras med finskans ord *kyllä*.

Fast denna undersökning koncentrerade på avvikelser och skillnader mellan finlandssvenskan och rikssvenskan, måste det påpekas, att skillnaderna emellertid är färre än de gemensamma dragen. De är ju båda språken som kallas svenska. Finlandssvenskan har några variationer, dels är de förståeliga för rikssvenskar, men dels kan de också vara obegripliga. Av materialet kom det fram, att vissa finlandismer är redan så etablerade i finlandssvenskt språkbruk, att de inte betraktas som avvikelser. De förekommer ganska frekvent och möjligen förstås också av rikssvenska läsare. Dessutom förekom det fall, som kan betraktas rent finska eller tillfälliga finlandssvenska drag.

En aktuell fråga är, hur man borde förhålla sig till finlandssvenska drag. Åsikterna variera från likgiltighet till ytterst hård kritik mot tidningsspråk och speciellt mot dagspressen. Grunbaum (1992,68) och Thölix (1992, 75) anser, att journalister är så kallade lärare i en daglig folkhögskola. De borde vara språkligt medvetna och ta hand om att språket i medierna används i korrekt sätt. Då kan också en vanlig läsare lita på att språket i tidningarna är skrivet enligt den allmänsvenska normen och går bra att använda i nästan vilket som helst sammanhang utan att det skulle uppstå några tveksamheter om ordets eller frasens betydelse. Å andra sidan bör också tidningar i allmänhet få uppmärksamhet som behövs i ett sådant här sammanhang. Undersökningarna inom området är ju ytterst få, intresset för finlandssvenskan rör nämligen hellre talspråket, där skillnaderna mellan rikssvenskan och finlandssvenskan mer påvisbara än i skriftspråket. Undersökningen av skriftspråket ger emellertid en bra bild av hur språkets används i breda allmänna kretsar.

8 SAMMANDRAG

Utgångspunkten för undersökningen var att studera finlandssvenska drag i dagens finlandssvenska tidningsspråk och få en bild av hurdana företeelser det uppstår i tidningarna. Intresset inriktades att få reda på vilka olika finlandismer används i tidningsspråket, hur frekvent de används och hur de avviker från eller strider mot rikssvenska. Ett syfte i undersökningen var också att diskutera skillnader mellan finlandssvenska och rikssvenska. Finlandssvenska fenomen letades efter i tidningar och de kategoriserades i två huvudgrupper, lexikaliska och grammatiska drag.

Materialet för undersökningen omfattade totalt 108 sidor + 36 ledare ur tidningar. Som undersökningsmaterialet valdes det Hufvudstadsbladet, Vasabladet och Åbo Underrättelser. Alla sidorna i tidningar var inte med utan bara ledare, lokala eller inrikesnyheter, sportsartiklar och kultursidor.

I teoridelen presenterades bakgrundsinformation om finlandssvenskan i allmänhet, dess normer och hurdan ställning det har i förhållande till rikssvenskan. Olika typer av finlandismer diskuterades också samt termbegreppen om finlandssvenskan och rikssvenskan. I teoridelen redogordes också vad som händer i finlandssvensk språkvård och hur språken påverkar vandra i ett samhälle där flera språken existerar sida vid sida.

Resultatet av undersökningen var, att rikstidningen innehåller färre finlandssvenska drag än lokala tidningar. Slutsatsen kunde dras enligt kvantitativ och kvalitativ grunder. I lokala tidningar fanns det mer talspråkliga ord och fraser som hör till ledigare språket eller används tillfälligt i finländska sammanhang. Dessutom upprepades finlandismer oftare i lokala tidningar. Av de undersökta stilarter innehöll sportsidorna mest finlandssvenska fenomen antagligen på grund av stilen som på sportsidorna är relativt ledig. Finlandssvenska drag i grammatiken var inte så vanliga som de lexikaliska dragen. Finlandssvenska drag kan bedömas som etablerade ord i finlandssvenskt språkbruk eller de kan vara mindre accepterade. I materialet fanns det exempel på båda. Etablerade finlandismer var emellertid frekventare än tillfälligt påträffade ord och fraser.

I framtiden vore det intressant att undersöka finlandismer i större antal text och också ta med en rikssvensk kontext. På det viset kunde man ha en månsidigare uppfattning om texternas innehåll och det kunde också ge en antydning om till vilken riktning språken är på väg. Sådana här undersökningar ger material och nyttig information för språkvårdare och för de som planerar språkets utveckling.

LITTERATUR

- Ahlbäck, O. 1956. *Svenskan i Finland*. Skrifter utgivna av Nämnden för svensk språkvård nr 15. Norstedts, Stockholm.
- Appeal, R. & Muysken, P. 1987. *Language contact and bilingualism*. Edward Arnold, London.
- Bagerstam, E. 1986. *Finlands svenskar - ett livskraftigt folk i Norden*. Sveriges radios förlag, Kristianstad.
- Bergroth, H. 1928. *Finlandssvenska.Handledning till undvikande av provinsialismer i tal och skrift*. Faksimilupplaga utkommen 1992. Schildts, Vasa.
- Brunell, V. 1991. *Matteus - effekter i modersmålläggandet*. I: Herberts K. & Laurén C. (red.): *Flerspråkighet i och utanför Norden*. Föredrag från den sjätte Nordiska Tvåspråkighetskonferensen 4.-6.6.1990 Vasa. Åbo Akademi, Åbo, 48-60.
- Brunell, V. 1992. *Finlandssvenskans framtid i skolperspektiv*. I: Hansén S.-E. & Laurén C. (red.): *Finlandssvenskans framtid*. Rapport från en språkvårdskonferens i Vasa den 4 och 5 maj 1992. Svensk-Österbottniska Samfundet, Vasa, 109-122.
- Dahlstedt, K-H. 1970. *Massmedierna och språket*. Skrifter utgivna av Nämnden för svensk språkvård 41. Läromedelförlagen Svenska Bokförlaget, Stockholm.
- Dahlstedt, K-H. 1980. *Språksituationen i Norden*. I: *Språken i vårt språk*. utg. av Svenska Akademien. Norstedts, Stockholm, 102-118.
- Edlund, L-J. & Hene, B. 1992. *Lånord i svenskan. Om språkförändringar i tid och rum*. Wiken, Sverige.
- Falk, Mia 1997. *Enkelt är klokt! - intervju med en språkpristagare*. *Språkbruk* 3, 8-10.
- Geber, E. 1991. *Tvåspråkigheten i de finska och svenska skolorna i Finland*. I: Herberts K. & Laurén C. (red.): *Flerspråkighet i och utanför Norden*. Föredrag från den sjätte Nordiska Tvåspråkighets konferensen 4.-6.6.1990 Vasa. Åbo Akademi Åbo, 61-72.
- Grosjean, F. 1982. *Life with two languages. An introduction to bilingualism*. Harvard University Press, Cambridge.

- Grunbaum, C. 1992. Mediespråket - överspråkligt eller regionalt? I: Hansen S.-V. & Laurén C. (red.): Finlandssvenskans framtid. Rapport från språkvårdskonferens i Vasa den 4 och 5 Maj 1992. Österbottniska Samfundet, Vasa, 65-72.
- Haugen, E. 1968. Bilingualism in Americas: A bibliography and research guide. 3. uppl. University of Alabama, Alabama.
- Haugen, E. 1972. The Ecology of Language. Stanford University Press, Stanford.
- Herberts, K. 1991. Befolkning och språkval i den tvåspråkiga staden Vasa. I: Herberts K. & Laurén C. (red.): Flerspråkighet i och utanför Norden. Föredrag från den sjätte Nordiska Tvåspråkighetskonferensen 4.-6.6.1990 Vasa. Åbo Akademi, Åbo, 3-7.
- Herberts, K. 1995. Finlandssvenskt, finskt och rikssvenskt. Finlandssvenskarnas massmediavanor. I: Ståhlberg K.(red.): Finlandssvensk identitet och kultur. Åbo Akademi, Åbo, 143-156.
- Hufvudstadsbladets historik 1998.<http://www.hbl.fi/marknadsavdelningen/historik.html>
18.8.1998
- Ivars, A-M. 1991. Finlandssvenskans ställning i förhållande till det svenska riksspråket, Språkbruk 4, 3-6.
- Langlet, V. 1930. Säregenheter i finländsk tidningssvenska. Helsingfors.
- Laurén, C. 1985. Normer för finlandssvenskan. Holger Schildts förlag, Helsingfors.
- Laurén, C. 1992. Språkvårdens traditioner. I: Brunell V., Hansén S.-E. & Laurén C. (red.): Ett gott mål. Modersmålet i skolan. Schildts, Hangö, 24-27.
- Liljestrand, B. 1985. Juttu och sammetsfarmare. Notiser om finlandssvenskt tidningsspråk. Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Umeå universitet. Umeå.
- Liljestrand, B. 1986. Finlandssvenskt tidningsspråk. I: Finlandssvenska - rikssvenska i svenskundervisningen i Finland. Seminarierapport 19. Nordiska språk- och informationscentret. Helsingfors, 24-27.
- Martola, N. 1992. Arbetet med Finsk - svensk ordbok: Normeringsproblem visavi finlandssvenskan. I: Vatvedt Fjeld R.(red.): Nordiske studier i leksikografi. Nordisk forening for leksikografi, Oslo, 515-521.

- Melin, C. 1985. Svenskan i finländska ordböcker. I: Allén S. (red.): Svenskans beskrivning 15. Göteborgs universitet, Göteborg, 359-374.
- Melin, C. 1986a. Forskning i finlandssvenska. Språkbruk 2, 5-9.
- Melin, C. 1986b. En blick i dagens finlandssvenska. I: Anderson Östman C. & Malmberg A. (red.): Svenska i tid och otid. Vänskrift till Gun Widmark från doktoranderna i Uppsala. Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet, 142-151.
- Melin, C. 1988. Om bruket av *igen* i finlandssvenskan. Språkbruk 3, 19-22.
- Melin, C. 1990. Standard och variation i finlandssvenskan. Resultat av en skolenkät. I: Elmevik L. & Thelander M. (utg.): Nysvenska studier 69. Almqvist & Wiksell, Stockholm, 5-89.
- Melin, O. 1983. Den finlandssvenska befolkningens utveckling 1880 - 1980. I: Ahlskog-Sandberg B.(red.): Boken om svenskfinland. Svenska läromedel, Vasa, 121-134.
- Melin-Köpilä, C. 1996. Om normer och normkonflikter i finlandssvenskan. Språkliga studier med utgångspunkt i nutida elevtexter. Skrifter utgivna av institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet nr 41.
- Molde, B. 1982. Vem råder över språket? I: Molde B. (red.): Tankar om språket. Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 70, 5-17.
- Muittari, V. 1978. Modala verbformer i finskan och svenskan. Meddelanden från institutionen för nordiska språk vid Jyväskylä universitet nr 1.
- Nikula, K. 1987. Vad är finlandssvenska - egentligen. I: Löf A. (red.): Forskning kring tvåspråkigheten i den finlandssvenska skolan. Dokumentation från pedagogiska fakulteten 26. Åbo Akademi, Åbo, 53-64.
- Nikula, K. 1988. Finlandssvenska - vad är det? I: Linell P., Adelswärd V., Nilsson T.-B. & Pettersson P.-A.(utg.): Svenskans beskrivning 16. Universitetet i Linköping, 370-385.
- Nikula, K. 1990. Ordböckerna och finlandssvenskan. I: Nikula K. & Pitkänen A.J.(red.): Svenskan i Finland. Skrifter utgivna av Institutionen för filologi II vid Tammerfors universitet, Nordisk filologi. Tammerfors, 109-132.
- Nusvensk frekvensordbok. Allén, S. 1970. Almqvist & Wiksell, Stockholm.

- Oksaar, E. 1990. Språket i sociokulturell kontext. I: Nikula K. & Pitkänen A. J. (red.):
Svenskan i Finland. Skrifter utgivna av institutionen för filologi II vid
Tammerfors universitet, Nordisk filologi. Tammerfors, 1-26.
- Palmgren, S. 1988. Tidningspressen och lagsstiftningen. Språkbruk 1, 23-25.
- Palmgren, S. (red.) 1992. Svenskt lagspråk i Finland. Statsrådets svenska språknämnd,
Helsingfors.
- Pettersson, B. 1972. Ett fyrtiotal finlandismer med exempel ur tidningspressen. I:
Folkmålsstudier 21. Helsingfors, 1-16.
- Pettersson, B. 1978. Spridda studier i svenska, särskilt finlandssvenska I. Skrifter utg.
av Institutionen för filologi II vid Tammerfors universitet.
- Poplack, S. 1980. Sometimes I'll start a Sentece in Spanish Y TERMINO EN ESPANOL:
Toward a Typology of Code switching. Linguistics 18, 581-618.
- Poplack, S. & Sankoff, D. 1984. Borrowing: the Synchrony of Integration. Linguistics
22, 99-135.
- Reuter, M. 1978. Finlandssvensk språkvård. I: Laurén C.(red.): Finlands svenskan.
Fakta och debatt. Söderströms, Borgå, 124-141.
- Reuter, M. 1983. Statistiska finlandismer. Finlandsnytt 5, 29.
- Reuter, M. 1986. Några tankar om finlandismer. I: Xenia Huldeniana. En vänskrift
tillägnad Lars Huldén på hans 60-årsdag 5.2.1986. Meddelanden från
Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors
universitet. Serie B: 10, 237-247.
- Reuter, M. 1987. Vad är finlandssvenska? Språkbruk 1, 3-10.
- Reuter, M. 1988. Massmediernas ansvar för språket. Språkbruk 1, 25-28.
- Reuter, M. 1989. Om myter och normer. Språkbruk 4, 3-5.
- Reuter, M. 1990. Tidpunkter, tidsfrister och tidsperioder. Språkbruk 3, 7-10.
- Reuter, M. & Tandefelt M. 1991. Myter om finlandssvenskan. Ett porträtt av en debatt.
I:Stilistik och finlandssvenska. Nordsvenska. Institutionen för nordiska
språk vid Umeå universitet 8, 152-168.
- Reuter, M. 1992a. Reuters rutor. Schildts, Esbo.
- Reuter, M. 1992b. Dagens finlandssvenska språkvård. I: Brunell V., Hansén S.-E. &
Laurén C. (red.): Ett gott mål. Modersmålet i skolan. Schildts, Hangö,
28-35.

- Reuter, M. 1993. Du skall älska ditt modersmål. Språkbruk 2, 8-14.
- Reuter, M. 1996. Reuters rutor 2. Schildts, Esbo.
- Reuter, M. 1997. Svenskan i Finland - norm och status. Språkbruk 1, 3-4.
- Romaine, S. 1989. Bilingualism. Language in society 13. Basil Blackwell, Oxford.
- Rubenson, O. 1987. Finländska inslag i finlandssvensk skönlitteratur. Språkbruk 2, 7-15.
- Saari, M. 1979. Om adverbena ju, nog och väl. I: Festskrift till Björn Pettersson 29.12.1979. Skrifter utgivna av Institutionen för nordisk filologi II vid Tammerfors universitet 4, 245-276.
- SAOB = Ordbok över svenska språket. 1898-. utg. Av Svenska Akademien. Lund.
- SAOL = Svenska Akademiens ordlista över svenska språket. 1986. 11. uppl. Nordstedts, Stockholm.
- Solstrand-Pipping, H. 1993. Finlandssvenskan i går, i dag och i morgon. Språkbruk 3, 3-9.
- Stenmark, H. 1983. Finlandssvenska ord och uttryck. Traffic, Stockholm.
- Stenström, B. 1983. Massmedierna i svenskfinland. I: Ahlskog-Sandberg B. m.fl.: Boken om svenskfinland. Svenska läromedel, Vasa, 7-18.
- Ståhlberg, K. 1995. Den finlandssvenska identitetens variationer. I: Ståhlberg K. (red.): Finlandssvensk identitet och kultur. Åbo Akademi, Åbo, 25-76.
- Stora Finsk-svensk ordbok. 1997. I samarbete med Forskningscentralen för de inhemska språken. WSOY, Juva.
- Svensk ordbok. 1986. Utarbetad vid språkdata vid Göteborgs universitet under ledning av Allén, Sture. Nordstedts, Stockholm.
- Svenskt i Finland 1997. En informationsbroschyr om finlandssvenskarna. utg. av Svenska Finlands folkting. Helsingfors.
- Tandefelt, M. 1993. Säg Hugo! Språkbruk 3, 10-13.
- Teleman, U. 1976. Språkvårdens argument. I: Loman B., Ståhle C. I., Hultman T. G. Dahstedt K-H., Thors C-E., Teleman U., Petterson Å. & Malmström S. (utg.): Språket i blickpunkten. LiberLäromedel Lund, Lund, 194-215.
- Teleman, U. & Wieselgren, A. 1974. ABC i stilistik. LiberLäromedel, Lund.
- Teleman, U. 1979. Språkrätt. Om skolans språknormer och samhällets. LiberLäromedel, Lund.
- Thorell, O. 1982. Svensk Grammatik. 2. uppl. Norstedts, Stockholm.

- Thors, C-E. 1976. Något om svenskan i Finland. I: Loman B., Ståhle C. I., Hultman T. G, Dahlstedt K-H, Thors C.-E., Teleman U., Petterson Å. & Malmström S. (utg.) Språket i blickpunkten. LiberLäromedel, Lund, 87-97.
- Thölix, B. 1992. Avdramatisera språkvården. I: Hansen S.-V. & Laurén C. (red.): Finlandssvenskans framtid. Rapport från språkvårdskonferens i Vasa den 4 och 5 Maj 1992. Svensk Österbottniska Samfundet, Vasa, 73-76.
- Vasabladet information 1998. <http://www.vasabladet.fi/info/info1.html> 18.8.1998
- Weinreich, U. 1974. Languages in contact. Findings and Problems. Mouton, Hague.
- Westman, M. 1987. Den allmänna språkvården. Språkvård 1, 24-27.
- Westman, M. 1992. Vad menas med standardspråk och vad är det bra för? I: Hansen S.-V. & Laurén C. (red.): Finlandssvenskans framtid. Rapport från språkvårdskonferens i Vasa den 4 och 5 Maj 1992. Svensk Österbottniska Samfundet, Vasa, 21-26.